

Rukopis kartuziánského kláštera v Tržku ve vatikánské knihovně Palatina a nové poznatky k osobě zakladatele tržecké kartouzy Alberta ze Šternberka*

Stanislav Petr

This article brings a codicological analysis of a manuscript belonging to the Carthusian monastery at Tržek near Litomyšl that was found by researching manuscripts relating to Bohemia and held by the Biblioteca Palatina Vaticana. Moreover, the author deals with other preserved manuscripts coming from this monastery and relating to other monasteries of the same order in Bohemia and Moravia in the Middle Ages. Attention is also paid to the destiny of Albert of Sternberg, the founder of the Carthusia.

Key words: Carthusians • libraries • manuscripts

Kartuziánský řád se do českých zemí rozšířil poměrně pozdě, když až čtvrt tisíciletí po jeho založení sv. Brunem vznikla z podnětu krále Jana Lucemburského v roce 1342 v Praze před Újezdskou branou kartouza nazvaná Zahrada P. Marie.¹ Také další kartuziánské konventy u nás vznikly z iniciativy vládnoucí dynastie Lucemburků:² po více než třiceti letech byla v roce 1375 na Moravě v Králově Poli u Brna založena „Cella Trinitatis“ z podně-

* Tato studie vznikla v rámci projektu GA ČR č. P405/12/1412 – „Soupis rukopisných bohemik ve vatikánské knihovně–knihovna Palatina.“

Děkuji na tomto místě kol. Ireně Zachové za přehlédnutí latinských pasáží v textu i v připojeném popisu rukopisu BAV Pal. lat. 568.

- 1 RBM 4, (1892), s. 433–436, č. 1077. **Miloslav Jakubička**, Klášter Zahrada sv. Maří řádu kartuziánského na Újezdě v Praze. ČMČ 85, 1911, s. 317–328, ČMČ 86, 1912, s. 245–257. **Týž**, Pokusy o vzkríšení pražské kartusie – Zahrady sv. Maří. ČMČ 87, 1913, s. 337–346. Pražské kartouze je věnován rozsáhlý úvod k edici traktátu Michala z Prahy O.Cart., De Quatuor Virtutibus Cardinalibus pro eruditione Principum. Edidit et prolegomenis, apparatus critico, indicibus instruxit **Raphael Witkowski**. In: *Analecta Carthusiana* 6:2, Salzburg 2009, s. 1–56.
- 2 **Josef Hemmerle**, Karl IV. und die Orden. In: *Kaiser Karl IV. Staatsmann und Mäzen*. Hrsg. von Ferdinand Seibt. München 1978, s. 304–305. **Zdeňka Hledíková**, Fundace českých králů ve 14. století. SH 1981, s. 5–55, znovu otištěno in: **táž**, *Svět české středověké církve*. Praha 2010, zde zvláště s. 107–111.

tu bratra císaře Karla IV., moravského markraběte Jana Jindřicha (†1375)³ a o další desetiletí později je z iniciativy jeho syna markraběte Jošta (†1411) založena kartouza v Dolanech u Olomouce. Ta je však úzce spojena s jiným kartuziánským klášterem, který v roce 1378 zakládá pro třináct mnichů při své tvrzi v Tržku a v sousedství obory litomyšlských biskupů někdejší magdeburský arcibiskup a litomyšlský biskup Albert ze Šternberka, nazvaným „Rubus (keř, hájek) S. Mariae“.⁴ Tento rodák z moravského Šternberka (* kol. r. 1333), třetí syn Štěpána ze Šternberka a jeho manželky Anny, patřil k jednomu z nejvýznamnějších moravských rodů, což ho předurčovalo k budoucí skvělé duchovní kariéře církevního preláta. Předpokladem k ní bylo studium na univerzitách v Paříži a v Bologni, kde Albert ze Šternberka získal magisterské hodnosti z filozofie, práva a teologie.⁵ Již v roce 1352, ještě před dovršením dvacátého roku, se stal kanovníkem olomoucké kapituly a 2. dubna 1352 jej papež Klement VI. jmenoval svým kaplanem a krátce nato kapitulním děkanem.⁶ Následujícího roku pak Albert dosáhl i kanonikátu pražské metropolitní kapituly,⁷ který se uprázdnil po smrti Mikuláše

-
- 3 **Karel Žák**, Dějiny kartuziánského kláštera v Králově Poli u Brna. Nové Město na Moravě 1929. **Emanuel Král**, Geschichte der Karthause zu Königsfeld. Brünn 1888. **Josef Černík**, Čeští kartuziáni na Moravě. SHK 7, 1906, s. 79–85. **Augustin Neumann**, Čeští kartuziáni dle generálních kapitul řádových. Hlídká 53, 1936, s. 13–14, 61–63, 111–114, 157–162, 206–209, 251–255. **Prokop J. Bukovský**, Královopolský kartouz. Brno 1994.
 - 4 Ustanovení generálních kapitul kartuziánů k této fundaci srv. **James Hogg**, The Charterhouse of Leitomischl/Litomyšl. *Analecta Carthusiana* 238, 2006, s. 66–73. Srv. též literaturu v pozn. č. 24.
 - 5 Přímé doklady o jeho studiu nemáme, ale vzhledem k jeho pozdějším církevním hodnostem i diplomatickým schopnostem je to nanejvýš pravděpodobné. Srv. **Ludwig Schmutge**, Albert von Sternberg, in: Karl IV. und sein Kreis. Hrsg. von Ferdinand Seibt. München, Wien 1978, s. 44. **Clemens Brodkorb**, **Z. Hledíková**, **Michael Scholz**, Albert von Sternberg (um 1333 – 1380). In: Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1198 bis 1448. Hg. v. Erwin Gatz, Berlin 2001, s. 346. Patrně nejrozsáhlejší Albertovu biografii pořídil **Dušan Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka. Přehled I/80–VII/80. Informační občasník Stě Sdružení katolických duchovních Pacem in terris. Praha 1980.
 - 6 MV 1, s. 757, č. 1470, RBM 5/3, (2000), s. 611, č. 1293. **L. Schmutge**, Albert von Sternberg, s. 44; na s. 59 uvádí, že zemřel v Tržku (1380) ve věku asi 47 let. **C. Brodkorb**, **Z. Hledíková**, **M. Scholz**, Albert von Sternberg, s. 346. **Metoděj Zemek**, Pořad děkanů, proboštů a kanovníků olomoucké kapituly. Olomouc 1938, č. 247. **Josef Prucek**, Albert ze Šternberka – raněhumanistický mecenáš. In: Okresní archiv v Olomouci v letech 1960–1972. Zpráva o činnosti Okresního archivu v Olomouci za rok 1973. S. 22 uvádí, že Albert v době získání olomouckého kanonikátu byl již třicetiletý. **D. Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka, klade jeho narození mezi roky 1331–1333, fol. I D.
 - 7 **Antonius Podlaha**, Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum et canonicorum s. Metropolitanae ecclesiae Pragensis a primordiis usque ad praesentia tempora. Pragae 1912, s. 34, č. 299.

Melnikeri. To byl pouze počátek jeho úspěšné životní pouti, kdy se dostává do blízkosti královského dvora i samotného Karla IV., na jehož prosbu jej papež Innocenc VI. opatřil biskupstvím v meklenburském Zvěříně, uprázdněným po smrti biskupa Ondřeje z Wišlice. Zde za něho většinu úředních povinností obstarávali generální vikáři, zatímco Albert dlel u císařského dvora a s císařem cestoval po Čechách a Říši. Vedle této činnosti se podílel i na správě svých moravských panství, kde v roce 1361 musel čelit žalobě, kterou na jeho moravské příbuzné uvalil cisterciácký klášter ve Vizovicích kvůli zcizení klášterního zboží. Jen díky jeho dobrým vztahům ke kardinálskému kolegiu v Avignonu vyvážl z tohoto sporu beze škod a sám pak v roce 1367 zprostředkoval kompromis mezi vizovickými cisterciáky a svými příbuznými.⁸

V té době Albert již seděl na biskupském stolci v Litomyšli, který se uprázdnil v roce 1364 po smrti arcibiskupa Arnošta z Pardubic. Na pražský arcibiskupský stolec po něm nastoupil olomoucký biskup Jan Očko z Vlašimi a uprázdněný olomoucký úřad zaujal Jan ze Středy, který uvolnil biskupství v Litomyšli, které tak na přímlovu Karla IV. u papeže Urbana V. a s jeho svolením získal právě Albert ze Šternberka. Papež jej vyznamenal i tím, že spolu s wormským biskupem Ditrichem Beyerem z Boppartu mohli nově zvolenému pražskému arcibiskupovi Janu Očkovi z Vlašimi předat na znamení arcibiskupské hodnosti palium.

V roce 1368 doprovázel Albert ze Šternberka císaře Karla IV. na cestě do Itálie, kde došlo i k jednáním ohledně obsazení stolce v Magdeburku, uvolněného smrtí arcibiskupa, cisterciáckého mnicha Děťřicha z Portic, nejvyššího kancléře českého království (1360–1361), který zemřel před Vánocemi roku 1367. Magdeburská kapitula zvolila na uprázdněné místo merseburského biskupa Friedricha von Hoym, který měl i podporu magdeburských měšťanů a vydal se do Itálie přimět kurii, aby potvrdila jeho jmenování. Do jednání se vložil i císař, který chtěl získat starobylý magdeburský stolec, spojený se zakladatelskými snahami císaře Oty I., do své sféry vlivu a prosazoval u Urbana V. svého kandidáta, litomyšlského biskupa Alberta ze Šternberka. Císařský majestát jako přímlovce patrně zapůsobil a papež skutečně 22. května 1368 Alberta jmenoval magdeburským arcibiskupem,

8 CDM 10, s. 19–21, č. 23, s. 27, č. 36. RBM 7/3, s. 497–499 č. 828. L. **Schmugge**, Albert von Sternberg, s. 46–47. C. **Brodkorb**, Z. **Hledíková**, M. **Scholz**, Albert von Sternberg, s. 346–347. Blíže k tomu **František Václav Peřinka**, Klášter cisterciácký ve Vizovicích. SHK 7, 1906, s. 94–95. D. **Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka, fol. I/H–I/CH, II/I.

jemuž palium předal papežův bratr kardinál Anglicus Grimoaldi.⁹ Mezitím se urovnaly možné třecí plochy mezi novým říšským metropolitou a magdeburskou kapitulou i městskými radami v Magdeburku a Halle, kterým Albert obnovil práva a svobody, takže v prosinci roku 1368 mohl být se svým dvorem uvítán v Magdeburku. Obklopil se svými věrnými úředníky, kteří mu sloužili na předchozích biskupských štacích ve Zvěříně a Litomyšli a k nimž patřili Markvart z Dobromilic a oficiál Mikuláš z Jičína. Přesto Albertovo působení v Magdeburku nebylo jednoduché, neboť měšťané ho nepřijali s patřičnou důvěrou a nezřídka mu dávali najevo, kdo je skutečným páнем ve městě. Kritizovali jeho zálibu v přepychu a neznalost saského dialektu, takže při jednáních s diecézany se dorozumíval prostřednictvím tlumočníka. Není proto divu, že Albert se více než v Magdeburku vyskytoval na svém hradě Giebichensteinu ležícím poblíž Halle.¹⁰

Albertova postavení jako „primase Germánie“ se snažil využít i Karel IV. ve svých snahách o získání nových území. V srpnu roku 1371 uzavřel za Albertovy podpory smlouvu o včlenění Dolní Lužice do teritoriálního svazku s českým královstvím a podobně se mu podařilo získat braniborskou marku do svazku zemí české koruny. Albert byl císaři nápomocen nejen při diplomatických jednáních, ale i přímou osobní účastí na vojenských taženích.¹¹

Smlouva, kterou Albert s Karlem IV. v srpnu 1371 uzavřel, byla jedním z posledních jeho aktů, které jako arcibiskup magdeburský vykonal. Neshody s podřízenými i měšťany, doprovázené zdravotními potížemi způsobenými dlouholetým onemocněním dnou, na něho doléhaly natolik, že se rozhodl změnit prostředí a vrátit se do rodných zemí. Papež Řehoř XI. na císařovu intervenci Albertovu přání vyhověl, potvrdil 19. října 1371 jeho návrat do Litomyšle a projevil mu i zvláštní přízeň, když mu povolil nadále užívat arcibiskupské palium, i když byl nyní „pouhým“ biskupem.¹² Jeho mís-

9 L. Schmugge, Albert von Sternberg, s. 49. **D. Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka, fol. II/O–II/R.

10 L. Schmugge, Albert von Sternberg, s. 51–54.

11 **Tamtěž**, s. 53. **František Kavka**, Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378). 2. díl (1364–1378), Praha 1993, s. 130. **D. Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka, fol. II/X–II/BB.

12 S palium je ostatně Albert vyobrazen i v několika iniciálách ve svém nejnámějším kodexu, pontifikálu, i když v r. 1376, kdy rukopis vzniká, byl již „pouhým“ litomyšlským biskupem. Srv. k tomu též **D. Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka, fol. III/C, **Pavel Brodský, Jan Pařez**, Katalog iluminovaných rukopisů Strahovské knihovny. Praha 2008, s. 140, obr. č. 111, s. 143, obr. č. 115, s. 241, obr. č. XXII.

to v Magdeburku zaujal litomyšlský biskup Petr Jelito.¹³ Do Čech si Albert z Magdeburku dovezl klenoty a především ostatky náležející ke kapitulnímu pokladu, které později daroval kostelům v Litomyšli i v rodném Šternberku.¹⁴ Jeho významné postavení diplomata na císařském dvoře i stálá přízeň císaře jako jeho předního důvěrníka se odráží i v Albertově přítomnosti na volbě jeho syna a budoucího římského krále Václava v Rhensu a Frankfurtu počátkem června roku 1376 i na královské korunovaci v Cáchách o měsíc později.¹⁵ Po Karlově smrti 29. listopadu 1378, jehož pohřbu byl Albert také přítomen, však jeho role na dvoře nového krále značně upadá.¹⁶

Do druhého Albertova litomyšlského episkopátu spadá založení již výše zmíněné kartouzy při jeho tvzi v Tržku. Biskup se touto myšlenkou zabýval již od roku 1376, když uložil v katedrálím chrámu P. Marie v Litomyšli ostatky sv. Viktorina, které do Čech přivezl z Magdeburku a o nichž se Zdeněk Nejedlý domníval, že byly určeny pro nový kartuziánský klášter.¹⁷ Nová fundace vyžadovala povolení od generální kapituly řádu, kterou o Albertově záměru informoval patrně převor pražské kartouzy. Generální kapitula pak vyslala svého vizitátora, který měl na místě zjistit vhodnost nové fundace.¹⁸ O Albertově zájmu o kult sv. Viktorina svědčí i zpráva z listu jeho

-
- 13 MV 4, s. 182–184, č. 325, s. 185, č. 328. **L. Schmugge**, Albert von Sternberg, s. 54. **C. Brodtkorb**, **Z. Hledíková**, **M. Scholz**, Albert von Sternberg, s. 347.
- 14 **D. Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka, fol. II/CC–II/DD.
- 15 **L. Schmugge**, Albert von Sternberg, s. 56–57.
- 16 Albert spolu s dalšími preláty koncelebroval pohřební mši, kterou sloužil arcibiskup Jan Očko z Vlašimi. **D. Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka, fol. III/C. **F. Kavka**, Vláda Karla IV. za jeho císařství (1355–1378). 2. díl (1364–1378), Praha 1993, s. 242–243. **František Šmahel**, Kdo pronesl pohřební řeč při pohřbu císaře Karla IV? *Studia mediaevalia Bohemica* 2. 2010/2, s. 215–220.
- 17 **Zdeněk Nejedlý**, Dějiny města Litomyšle a okolí. Litomyšl 1903, s. 161. **L. Schmugge**, Albert von Sternberg, s. 55. Ke kultu sv. Viktorina zavedenému v Litomyšli Albertem ze Šternberka srv. **D. Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka, fol. III/K; zamítá Nejedlého domněnku, že by převezení ostatků sv. Viktorina souviselo se založením kartouzy v Tržku – byly určeny pro katedrálu v Litomyšli. Ke kultu sv. Viktorina tamtéž ff. V/80–VII/80.
- 18 **Rafał Witkowski**, Fundacja kartuzji Domus Rubi i jej translacja do Dolan pod Ołomuńcem. In: *Querite primum regnum Dei*. Sborník příspěvků k počtě Jany Nechutové. K vydání připravili Helena Krmíčková, Anna Pumprová, Dana Růžičková a Libor Švanda. Brno 2006, s. 420–421. Witkowski se domnívá, že v založení trzecké kartouzy jistě sehrála svou roli kartouza sv. Michala v Mohuči, s. 420. Srv. **Johann Simmert**, *Die Geschichte der Kartause zu Mainz*. (Beiträge zur Geschichte der Stadt Mainz Bd. 16). Mainz 1958.

přítele, olomouckého biskupa Jana ze Středy, který mu roku 1372 píše, že při nejbližší návštěvě Litomyšle mu přiveze rukopis legendy o sv. Viktorinu.¹⁹

Pozemky, na nichž ves Tržek leží, náležely původně litomyšlskému klášteru premonstrátů a po založení biskupství v roce 1344 si zde litomyšlští biskupové postupně zřídili dvůr, tvrz a oboru. Místo si oblíbil zejména Albert ze Šternberka, a tak není divu, že si je vybral pro založení nového kláštera na návrší nad říčkou Loučnou, kde se dodnes udržel pomístní název „v Kartouzích“.²⁰ S řádem kartuziánů se biskup patrně seznámil za pobytu ve Francii a v Itálii a v kontaktu byl i s oběma staršími kartouzami v Praze a v Králově Poli i když nejnovější výzkumy ukazují, že pro tržeckou kartouzu měly zásadní význam vazby na kartuziánský klášter v Mohuči založený v roce 1320 kancléřem Václava II. a poručníkem mladého Jana Lucemburského, mohučským arcibiskupem Petrem z Aspeltu. Nový klášter dostal název „Rubus S. Mariae“ – Keř P. Marie, nebo také Hájek P. Marie;²¹ někteří historici a filologové překládají název dokonce jako „Růžový palouček P. Marie“²² a spojují jej s názvem nedalekého Růžového paloučku, který leží mezi Morašicemi a Újezdem, jako lidovou památkou na kartuziánský klášter v Tržku. Navíc je toto místo spojeno hned s několika dalšími pověstmi. Podle první z nich zde kartuziáni prchající z Tržku před blížícím se husitským vojskem ukryli kalichy a bohoslužebná roucha. Druhá pověst pochází až z doby protireformační a do povědomí se dostala především díky Aloisi Jiráskovi – podle ní se na tomto místě loučili čeští bratři a nekatolíci s rodinou zemí před odchodem do exilu.²³

V listině vydané na Štědrý den 24. prosince 1378 v Tržku se biskup Albert zavázal vystavět klášter pro převora, dvanáct mnichů a nejmenovaný

-
- 19 **Paul Piur**, Briefe Johans von Neumarkt. Berlin 1937, s. 205–206, č. 136. K tomu též **L. Schmugge**, Albert von Sternberg, s. 60. Srv. i **D. Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka, fol. III/CH, který pokládá za mylný Piurův výklad, že legendou o sv. Viktorinovi je třeba rozumět dílo humanisty ceněného pozdněantického autora Maria C. Victorina.
- 20 **Z. Nejedlý**, Dějiny města Litomyšle, s. 337. **Václav Oliva Hložina**, O „kartouzi“ Tržecké a „růžovém paloučku“ u Morašic v Litomyšlsku. Vlast 29, 1912, s. 1040–1044, 1094–1097.
- 21 **Tamtéž**, s. 1040, 1043.
- 22 **Tamtéž**, s. 1043–1044. **A. Neumann**, Čeští kartuziáni dle generálních kapitul řádových, s. 112. **Adami Friderici Kirschii** abundantissimum Cornu copiae linguae Latinae ..., Ratisbonae 1739, s. 1046.
- 23 **V. O. Hložina**, O „kartouzi“ Tržecké a „růžovém paloučku“, s. 1094–1097. **Jiří Brabenec**, Po stopách starých pověstí. Praha 1959, s. 242. Nejnověji se otázkám existence „růžového paloučku“ věnuje **Milan Skřivánek**, Růžový palouček, Pojednání o proměnách historického vědomí. Pomezí Čech, Moravy a Slezska 12, 2011, s. 53.

počet konvršů s kostelem Zvěstování P. Marii a Jana Křtitele.²⁴ V čelo kláštera jmenoval převora Jana z Leupachu (Lenpachu, Lanpachu, Lampachu 1378–1388?) z kartouzy sv. Michala u Mohuče, který první mnichy přivedl z pražské kartouzy Zahrada P. Marie. Jan z Leupachu nebyl ostatně jediným mnichem z mohučské kartouzy, který v nově založeném tržeckém klášteře působil. Spolu s ním zde byl i pan Gotfried a snad i další z mohučských mnichů bratr David, jenž pořídil pravidla pro novice, která pak Gotfriedovi daroval. Tyto události zaznamenává kolofon jednoho kodexu mohučské kartouzy, mezi jehož držiteli byl i Jan Leupachu a který je dnes uložen v knihovně Bodleiana v Oxfordu.²⁵ Bratr Gotfried vlastnil i další tržecký rukopis, jenž se dochoval v mohučské kartouze a který je dnes uložen v Městské knihovně v Mohuči mezi 630 rukopisy někdejšího kartuziánského kláštera sv. Michala zrušeného v roce 1781.²⁶ Papírový rukopis sign. Hs I 160 má na zadním přideštní poznámku: *Iste liber pertinet ad fratrem Gotfridum monachum Cartusiensem, post obitum ad domum montis sancti Michaelis*

-
- 24 CDM 11, s. 122–123, č. 133, RBMV, 7, ed. **Pavel Krafl**, Praeae 2010, s. 51, č. 1. Srv. též *Annales Ordinis Cartusiensis ab anno 1084 ad annum 1429*. Auctore D. **Carolo Le Couteulx O.Cart.** Vol. 6, Monstrolii 1890, s. 176–178, **Johann Loserth**, Die literarischen Widersacher des Hus in Mähren. 1. Stephan von Dolein. ZVfGMS 1/4, 1897, s. 3. **Z. Nejedlý**, Dějiny města Litomyšle, s. 161–162, 283. **Josef Kurka**, Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecése litomyšlská. Praha 1914, s. 615–617. **D. Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka, ff. III/L, III/Q, III/S–III/Y. **Dušan Foltýn**, Tržek. In: Encyklopedie českých klášterů. Praha 1997, s. 673–674. **Milan M. Buben**, Encyklopedie řádů, kongregací a řeholních společenství katolické církve v českých zemích. II. díl, 2. sv. Mnišské řády, Praha 2004, s. 335. **R. Witkowski**, Fundacja kartuzji Domus Rubi i jej translacja do Dolan pod Olomuńcem, s. 417–428.
- 25 Kolofon jenž je zapsán na fol. 144v, Bodleiana Library sign. Ms. Laud. Misc. 352 zní: *In calce: Iste liber est domus sancti Michaelis prope Magunciam, ord. Carthus. Restituetis post mortem, et Psalterium parvum, quem [sic] concessit michi dominus Cristianus, et Formulam Noviciorum quam dictavit frater David, quod concessit mihi dominus Gotfridus, quum fuimus in nova fundacione in Luthomussel, et Algorismum. Et inferius: Iste liber est domus Sancti Michaelis prope Mogunciam ordinis Carthusiensis, quem concessit mihi Jo. Laupach existens prior Rubi B. Marie prope Luthomussel, in superiori Alemannia Bohemie*. Srv. *Catalogi codicum manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae partis secundae fasciculus primus*. Confecit **Henricus Octavius Coxe**, Oxonii 1858, reprint **Richard William Hunt**, Bodleian Library Quarto catalogues II, Laudian Manuscripts by H. O. Coxe Oxford 1973, col. 266–267. Srv. též **H. Schreiber**, Die Bibliothek der ehemaligen Mainzer Kartause. Die Handschriften und ihre Geschichte. Halle (Saale) 1927, s. 54. Kolofon otiskl též **Ivan Hlaváček**, *Miscellanea codicologica Bohemica Oxoniensia medii aevi*. StR 30, 1993–1994, s. 13. O rukopise a jeho obsahu srv. níže v textu při pozn. č. 63.
- 26 *Die Handschriften der Stadtbibliothek Mainz*. Bd. II. Beschrieben von **Gerhard List**. Wiesbaden 1998, srv. úvod s. 9.

prope Maguntiam ordinis Cartusiensis reversurus,²⁷ o příslušnosti kodexu k tržecké kartouze vypovídá jiná poznámka z konce 14. stol. zapsaná v něm na fol. 15r: *Iste liber pertinet ad fratres cartusienses domus Rubi beate Marie prope Luthomuschel*, jež byla později přeškrtnuta a přepsána na *Carthusiensis Maguncie*.²⁸ Do rukopisu, jenž obsahuje větší množství kratších textů, převážně výpisů ze sv. otců, kázání, modliteb a textů týkajících se řádové problematiky, zapsal roku 1376 bratr Gotfried na ff. 135r–155v gramatický text *De rarissimis vocabulis* Bertolda z Eisenachu (Isenacum).²⁹ Z řádových reálií je zajímavá poznámka zapsaná na fol. 134va týkající se rozměrů cel v pražské kartouze Hortus Beatae Marie: *Nota hic formam seu mensuras cellarum in Praga. Longitudo cellae infra muros XXXIII pedes. Sed latitudo cum muro habet XXX pedes ...*³⁰

Ve druhé listině, kterou Albert ze Šternberka pro kartuziánský klášter v Tržku vydal v následujícím roce 1379, rozšířil a upřesnil původní nadání.³¹ Vedle klášterního kostela zde nechal vybudovat tři cely, zavázal se postavit základní budovy konventu, pořídit bohoslužebná roucha, předměty a knihy nezbytné pro provozování bohoslužeb; na tyto potřeby věnoval biskup částku do sta kop grošů českých.³²

Vzhledem k tomu, že Albert nedostal k založení nového kláštera souhlas od litomyšlské kapituly, byl nucen hradit veškeré náklady na jeho zřízení sám. Ještě téhož roku 28. září 1379 daroval tržecké kartouze čtyři vsi, Dolany, Tověř, Moravičany a Palonín, ležící poblíž jeho moravských rodových panství nedaleko Šternberka, které předtím s Petrem z Rožmberka (†1384), proboštem u Všech svatých na Pražském hradě, a Sezimou z Ústí, proboštem kapituly v Týně nad Vltavou, koupil od bratří Půty, Beneše a Pročka z Vildenberka.³³

27 Tamtéž s. 58. Bratr Gotfried odkázal po své smrti mohučské kartouze ještě další svůj rukopis sign. Hs I 215^b, tamtéž s. 238. Srv. též **H. Schreiber**, Die Bibliothek der ehemaligen Mainzer Kartause, s. 72 pozn. 3.

28 **G. List**, Die Handschriften der Stadtbibliothek Mainz, Bd. II, s. 58.

29 Tamtéž s. 58, 67–68. K osobě Bertolda z Eisenachu srv. **Franz Josef Worstbrock**, Berthold von Eisenach. Die deutsche Literatur des Mittelalters. Verfasserlexikon, 2. Aufl., Berlin–New York, Bd. 11 (2004), sl. 245–246.

30 **G. List**, Die Handschriften der Stadtbibliothek Mainz, Bd. II, s. 67.

31 CDM 11, s. 134–136, č. 147, RBMV, 7, ed. **Pavel Krafl**, s. 54, č. 10. **Charles Le Couteulx O.Cart.**, Annales Ordinis Cartusiensis. Vol. 6, Montreuil sur Mer, 1890, s. 178–180.

32 **Z. Nejedlý**, Dějiny města Litomyšle, s. 162.

33 CDM 11, s. 112–113, č. 123, s. 138–140, č. 151, s. 148–149, č. 163. RBMV, 7, ed. **Pavel Krafl**, s. 59, č. 21. Opisy tržních smluv též v rukopise MZA Brno, fond G 11 sign. FM

Obraťme nyní pozornost ke knihám, jimiž byla nová tržecká kartouza vybavena. Již ve výše zmiňované listině, kterou biskup Albert ze Šternberka kartuziánům vydal, se uvádí: *Proviso igitur per nos dictis personis et ad se pertinentibus de libris ad divina officia spectantibus...*³⁴ Nepochybně se zde jednalo o misál, breviář a patrně i o základní chorální knihy pro zpěvy mešního a hodinkového officia – graduál a antifonář. Ferdinand Tadra zmiňuje, že Albert ze Šternberka daroval klášteřu kartuziánů v Tržku „Liber viaticus“, tedy breviář, který po jeho smrti koupil mladoboleslavský arcijáhen Václav z Radče (†1416)³⁵ za 20 zlatých a 2 kopy grošů.³⁶ Podle poměrně vysoké částky, kterou za viaticus zaplatil, jednalo se jistě o honosný, iluminovaný rukopis.³⁷ Václav z Radče se vyznačoval nejen zálibou v knihách, ale v umění vůbec; byl posledním ředitelem stavby chóru katedrály svatě-

222, srv. **Irena Zachová, S. Petr** ve spolupráci s Annou Kernbach-Smékálovou, Soupis sbírky rukopisů bývalého Františkova muzea – fondu G 11 Moravského zemského archívu v Brně. Praha 2010, s. 101, č. 222. **Ch. Le Couteux O.Cart.**, *Annales Ordinis Cartusiensis*. Vol. 6, Montreuil sur Mer, 1890, s. 180–181. **J. Loserth**, *Die literarischen Widersacher des Hus in Mähren*, s. 3–5. **Z. Nejedlý**, *Dějiny města Litomyšle*, s. 163, 275. Srv. též **August Sedláček**, *Rozletité kapitoly ze starého místopisu a dějin rodův*. 13. Páni z Černé hory, Doubravice a z Vildenberka. ČMM 17, 1893, s. 197–198. **D. Řezanina**, *Karlův diplomat Albert ze Šternberka*, fol. III/V. Oba preláti byli přátelé Alberta ze Šternberka. S Petrem II. z Rožmberka jej spojovala i společná záliba v knihách a umění, nebyli však bratři, jak se domníval **L. Schmugge**, *Albert von Sternberg*, s. 58. Zmátl ho patrně text této listiny vydané Albertem 28. září 1379, kde Petra z Rožmberka a Sezemu z Ústí uvádí jako „fratres nostrae carissimae“. K Petrovi srv. **A. Neuman**, *Probošt Petr z Rožmberka. Studie o době husitské*. In: *Hlídka* 43, 1926, s. 61–67. **Jaroslav Kadlec**, *Petr II. z Rožmberka. Strahovská knihovna 5–6, Praha 1970–1971*, s. 89–98. Většinu jeho knižních darů určených pro kanonii třeboňských augustiniánů nalezneme dnes v pražské Národní knihovně.

34 Srv. pozn. č. 31.

35 K jeho osobě srv. **Antonius Podlaha**, *Series praepositorum, decanorum, archidiaconorum aliorumque praelatorum*, s. 49, č. 403. Václav z Radče, kanovník svatovítské metropolitní kapituly, byl po smrti arcibiskupa Zbyňka Zajíce z Hasenburku (†1412) administrátorem pražského arcibiskupství.

36 **Ferdinand Tadra**, *Soudní akta konsistoře Pražské 2*. Praha 1893, s. 75, č. 491. Srv. též **Z. Nejedlý**, *Dějiny města Litomyšle*, s. 170, 275. **I. Hlaváček**, *Materiálle k dějinám knihovny pražské kartouzy*. In: *Ars baculum vitae*. Sborník studií z dějin umění a kultury k 70. narozeninám prof. PhDr. Pavla Preise, DrSc., s. 37; znovu *Knihy a knihovny v českém středověku*. Praha 2005, s. 329–330.

37 Ve srovnání s cenami obdobných rukopisů, jak je uvádí **F. Šmahel**, *Ceny rukopisných knih v Čechách do roku 1500*. SH 14, 1966, s. 26–43, je cena viaticu Alberta ze Šternberka uvedeného ve Šmahelově seznamu na s. 27 č. 35 vysoko nad běžnými cenami téhož díla. Mýlí se tedy **D. Řezanina**, *Karlův diplomat Albert ze Šternberka*, fol. III/W, když předpokládá, že viatic byl vybaven spíše graficky.

ho Víta na Pražském hradě, kde v triforiu je dochována i jeho busta.³⁸ Měl i vlastní knihovnu, z níž se dochovaly v knihovně svatovítské kapituly tři rukopisy – kolektář (sign. P 2), misál (sign. P 5) a sborník astronomických textů (sign. M 105).³⁹ Misál i kolektář pro něho iluminoval přední iluminátor raného období krásného slohu v průběhu 90. let 14. století,⁴⁰ který se podílel i na výzdobě bible Václava IV., kde iluminoval knihu Soudců, odkud získal i označení Mistr Samsonovy historie. Patrně pro královnu Žofii iluminoval knihu hodinek (KNM sign. V H 36)⁴¹ a podílel se i na výzdobě Žaltáře pražské Národní knihovny (sign. VII H 5a),⁴² Karlova životopisu a korunovačního rádu z roku 1396 (Wien, ÖNB sign. 619),⁴³ na bibli písaře Ondřeje z Libochovic z r. 1391 (New York, Morgan Pierpont Library, sign.

-
- 38 **Jíří Kuthan, Jan Royt**, Katedrála sv. Víta, Václava a Vojtěcha – svatyně českých patronů. Praha 2011, s. 71–72, 219–230.
- 39 **Antonín Patera, Antonín Podlaha**, Soupis rukopisů knihovny metropolitní kapitoly pražské 2. Praha, 1922, s. 566, č. 1670, s. 567, č. 1673, s. 322, č. 1465. K misálu Václava z Radče srv. *týž*, Soupis památek historických a uměleckých. Knihovna kapitulní v Praze. Praha 1903, s. 216–224, č. 115.
- 40 **Josef Krása**, Knižní malba. In: České umění gotické 1350–1420. Praha 1970, s. 283, č. 369.
- 41 **P. Brodský**, Iluminované rukopisy Knihovny Národního muzea v Praze. Praha 2000, s. 69, č. 58.
- 42 **Josephus Truhlář**, Catalogus codicum manu scriptorum latinorum, qui in c. r. bibliotheca publica atque universitatis Pragensis asservantur I, Pragae 1905, s. 519, č. 1382.
- 43 Rukopis, který byl ve vlastnictví Rožmberků (nese ještě ex libris Petra Voka z r. 1601) nechal zhotovit patrně Jindřich III. z Rožmberka, nejvyšší pražský purkrabí (1396–98, 1400–04), srv. Tabulae codicum manu scriptorum praeter graecos et orientales in Bibliotheca Palatina Vindobonensi asservatorum. Vol. I (1–3500). Vindobonae 1864, s. 108. Katalog der kroatischen, polnischen und tschechischen Handschriften der Österreichischen Nationalbibliothek von **Karl Schwarzenberg**. Wien 1972 s. 4–5. **Milada Studničková**, Rožmberkové a knižní malba. In: Rožmberkové. Rod českých velmožů a jeho cesta dějinami. Vědecký redaktor **Jaroslav Pánek**. Národní památkový ústav – územní odborné pracoviště v Českých Budějovicích 2011, s. 498.

M 833),⁴⁴ na miniatuře budyšínského rukopisu Kosmovy kroniky (KNM VIII F 69)⁴⁵ a některých dalších.

K poměrně nečekanému nálezu rukopisu, který bezpečně náležel kartouze v Tržku, došlo v roce 2006 při pracích na soupisu rukopisných bohemik ve vatikánské knihovně. Tento kmenový úkol Českého historického ústavu v Římě si vzhledem k nedostatečnému zpřístupnění rukopisů knihovny Palatina ve více než 120 let starém katalogu Henrica Stevensonsona iun.,⁴⁶ který byl jednou z prvních tištěných pomůcek vzniklých po otevření vatikánské knihovny veřejnosti papežem Lvem XIII. roku 1880, vyžádal revizi zde popsaných rukopisů. Současným potřebám kodikologie nevyhovující popis Stevensonsonova katalogu mě přiměly k tomu, že vedle již vytipovaných rukopisných bohemik knihovny Palatina jsem fyzicky prohlédl všech 920 rukopisů zachycených v prvním svazku Stevensonsonova katalogu. Samotná revize, která vedle běžných popisových prací trvala s přestávkami způsobenými rekonstrukcí vatikánské knihovny sedm let, se může zdát dlouhá, ale interní řád knihovny nedovoluje badateli si denně běžně vypůjčit více než pět rukopisů, proto ta relativně dlouhá doba, kterou bylo zapotřebí k prohlédnutí necelé tisícovky rukopisů. Výsledek revize příliš nerozšířil již dříve vytipovaná rukopisná bohemika, což lze přičíst jednak tomu, že původní výběr byl proveden poměrně vyčerpávajícím způsobem,

44 Bible, která byla v 18. století uložena ve vévodské knihovně v Gotě, byla dokončená 7. října 1391, srv. **Ernestus Salomon Cyprianus**, *Catalogus codicum manuscriptorum bibliothecae Gothae*. Lipsiae 1714, s. 1 č. III: *Biblia Latina*. Na fol. 418 *Post interpretationes vocabulorum haec leguntur [je kolofon]: Anno Domini MCCCXCI finitus est praesens liber feria II infra octavam S. Wenceslai martyris gloriosi per manum Andree de australi plaga sive de Austria, tunc temporis plebani ecclesiae in Libochavicz, regnante Wenceslao rege Romanorum et Boemie. Friedrich Jacobs und Friedrich August Ukert*, *Beiträge zur ältern Litteratur oder Merkwürdigkeiten der Herzoglichen öffentlichen Bibliothek zu Gotha*. Bd. 2, s. 14–15 č. 6^a. Z velkovévodské knihovny v Gotě byla bible pro Pierpont Morganovu knihovnu získána M. Sinelnikoffem v r. 1950, srv. **Frederick B. Adams, Jr.**, *Second Annual Report to the Fellows of the Pierpont Morgan Library*. New York 1951, s. 13–17. Též srv. *The Pierpont Morgan Library. A Review of Aquisitions 1949–1968*. New York 1969, s. 2, obr. příl. č. 1. *Central European Manuscripts in the Pierpont Morgan Library*. Compiled by **Meta Harrsen**. New York 1958, s. 53–54 č. 39. **Eric Ramírez-Weaver**, *Česká bible Ondřeje z Rakous*. In: *Karel IV. – císař z Boží milosti. Kultura a umění za vlády Lucemburků 1310–1437*. Ed. Jiří Fajt za podpory Barbary Drake Boehm. Praha 2006, s. 514–515, č. 180. **Karel Stejskal**, *Nové poznatky o iluminovaných rukopisech husitské doby*. ČČH 93, 1995, s. 420.

45 **P. Brodský**, *Iluminované rukopisy Knihovny Národního muzea*, s. 80, č. 65.

46 *Codices Palatini latini Bibliothecae Vaticanae descripti praeside I. B. cardinali Pitra episcopo... digessit Henricus Stevenson iunior*. Recognovit I. B. De Rossi eiusdem bibliothecae scriptores. Tomus I. Romae 1886.

jednak proto, že téměř všechny rukopisy byly v minulosti převázány do unifikovaných barokních vazeb. Tím došlo ke ztrátě původních gotických vazeb, jejichž přidešší byla dle zkušeností často opatřena vlastnickými nebo provenienčními poznámkami a přípisky. Mezi vytipovanými bohemikálními rukopisy v knihovně Palatina byly i texty dvou pražských kartuziánů z kláštera Hortus B. Mariae v Praze na Újezdě. Jednalo se o poměrně známá a i jinde zachovaná díla *De regimine principum* Michala z Prahy v rukopise sign. Pal. lat. 725⁴⁷ a opisy tří listů Jana Rode z Hamburku z let 1401 a 1403 v rukopise sign. Pal. lat. 415,⁴⁸ zaslané Janu Loysentynovi, proboštu kostela v Ůsel (praepositus Osiliensis) v dnešním Estonsku (Haapsalu),⁴⁹ jeho krajanům (suis compatriotis), studentům z Hamburku v Praze⁵⁰ a Jindřichovi Olemannovi, kanovníku v Pfortě (canonicus Portuensis).⁵¹ Za nejpřekva-

47 V pergamenovém kodexu z počátku 15. stol. zabírá Michalův text celý rukopis ff. 1r–345v. Srv. Codices Palatini latini ... digessit **Henricus Stevenson iunior**, s. 267. Edice první knihy Michalova traktátu srv.: **William George Storey**, *The De quatuor virtutibus cardinalibus pro eruditione principum of Michael the Carthusian of Prague. A critical text and study*. In: *Analecta Carthusiana* 6, 1972, Salzburg 1972, s. 110–186. Popis rukopisu BAV Pal. lat. 725 je na s. 107–108. Zbývající tři knihy vydal v moderní edici **R. Witkowski**, *Michael of Prague O.Cart., De Quatuor Virtutibus Cardinalibus pro eruditione Principum*. In: *Analecta Carthusiana* 6:2, Salzburg 2009. Rukopis BAV Pal. lat. 725 byl vedle mnichovského rukopisu Clm. 14347 použit jako základní text pro edici. **Tamtéž** s. 39–40, 58. K osobě Michala z Prahy srv. **M. Jakubička**, *Klášter Zahrada sv. Maří řádu kartuziánského na Újezdě v Praze*, ČMČ 86, 1912, s. 250. **J. Tríška**, *Příspěvky k středověké literární universitě 1*, HUCP 1968, 9/1, s. 25. **P. Spunar**, *Repertorium auctorum Bohemorum provecum idearum post universitatem Pragensem conditam illustrans. Tomus I (Studia Copernicana 25)*, Wratislaviae, Varsaviae, Cracoviae, Gedani, Lodziae 1985, s. 77–78, č. 151 s odkazy na rukopis knihovny Palatina.

48 V papírovém kodexu z r. 1449, který pochází z kláštera cisterciáků v Eußertalu ve Falci, je Janův text zapsán na ff. 74va–115vb spolu s dalšími meditativními texty kartuziána Ludolfa ze Saska, Tomáše Kempenského a Bernarda z Clairvaux. Srv. Codices Palatini latini ... digessit **Henricus Stevenson iunior**, s. 121–122. K osobě Jana Rode srv. **R. Ohlbaum**, *Johann Rode aus Hamburg (O. Cart.), Zum deutschen Geistesleben in Böhmen um 1400*. In: *Sudetendeutsches Hist. Archiv* 5, Prag 1943. **J. Tríška**, *Příspěvky k středověké literární universitě*. HUCP 1968, 9/1, s. 25–26, č. 2 s odkazy na rukopis knihovny Palatina.

49 **R. Ohlbaum**, *Johann Rode aus Hamburg*, s. 46 a s. 90 s odkazem na tento text č. 6.

50 **Tamtéž**, s. 90 s odkazem na tento text č. 3.

51 Edici listu srv. *Johannis de Hamburgo Epistola ad Henricum Olemannum*. In: **Johann Georg Dorsch**, *Paralella monastica et academica. Strassbourg 1644*, s. 169–311. Srv. též **R. Ohlbaum**, *Johann Rode aus Hamburg*, s. 48–49, 76, 90–91 s odkazem na tento text č. 8.

pivější „nález“ však lze považovat právě výše zmíněný rukopis náležející v minulosti kartuziánskému klášteru v Tržku.⁵²

Pergamenový kodex sign Pal. lat. 568 o 188 foliích je psán dvěma písařskými rukama, z nichž druhá patřila prvnímu převorovi tržecké komendy Janovi z Laupachu, který dokončil text v roce 1380. O svém podílu na pořízení traktátu Viléma z Ivree zv. *Crassus De origine et veritate perfecte religionis contra detractores sancti ordinis Carthusiensis* vypovídá v kolofonu zapsaném v závěru tohoto textu: *Explicit tractatus de origine et veritate religionis et ordinis Carthusiensis per magistrum Guillelmum de Yporegia cognomento Crassus, qui fuit generalis quasi in omni sciencia primo existens in ordine Predicatorum per XXX annos, postea in ordine Carthusiensium XXIII annis compositus per manus fratris Iohannis prioris domus Rubi beate Marie in Bohemia sub Anno Domini M^o CCC^o LXXX° transsumpcionis ibidem.*

Rukopis byl po převezení z Heidelberku do Říma v roce 1623 převázán do zelené celopergamenové vazby a na deskách označen supralibros papeže Urbana VIII. (*1568/1623–1644). V polovině 19. století za pontifikátu Pia IX. (1846–1878) byl rukopis restaurován a opatřen novým hřbetem, na němž jsou zlacené znaky papeže Pia IX. a kardinála knihovníka Luigioho Lambruschiniho (1834–1853).⁵³ Knižní blok je vytržen z vazby a některé složky, které byly převážně kvinterny, ojediněle kvaterny a sexterny, jsou volně vloženy do bloku. V minulosti došlo též k poškození kodexu, z jehož prvního textu obsahujícího řádová statuta bylo vyřezáno 11 listů, jeden list pak chybí na konci rukopisu. Kustody chybí zcela a složkové reklamanty byly zčásti seříznuty při převazbě. Patrně ještě před transportem z Heidelberku v roce 1623 nebo krátce po příchodu do Vatikánu byl rukopis perem ofoliován dosud platnou foliací.

Jak bylo již výše zmíněno, byl rukopis napsán dvěma písaři, kteří si práci rozdělili tak, že písař „A“ opsal prvních 147 folií, což představuje ca tři čtvrtiny rukopisu, a zbytek, 41 folio, přepsal písař „B“, jehož jsme ztotožnili s Janem z Laupachu, který do Čech přišel z kartuziánského kláštera sv. Michala u Mohuče.⁵⁴ Výzdoba rukopisu je prostá a omezuje se pouze na dvě ornamentální kreslené iniciály **T**(enor) na fol. 1ra na začátku rejstříku

52 Nálezovou zprávu o něm srv. **Stanislav Petr**, Kartuziánský klášter v Tržku a nově nalezený pramen připomínající jeho existenci. *Vlastivědné listy Pardubického kraje*, 2/2008, s. 14–15.

53 **Ilse Schunke**, *Die Einbände der Palatina in der Vatikanischen Bibliothek*. Bd. II/2, (Studi e testi Nr. 218). Roma 1962, s. 843.

54 **Z. Nejedlý**, *Dějiny města Litomyšle*, s. 162, 283. **J. Kurka**, *Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecése litomyšlská*, s. 616–617. **H. Schreiber**, *Die Bibliothek der*

kapitol a **P** (rimum) na fol. 2ra na začátku úvodního textu **(a)** Statut kartuziánského řádu a na rubrikaci.

Obsahem rukopisu je deset textů, které se bezprostředně týkají řádu kartuziánů nebo liturgie a průběhu bohoslužeb. Tři texty **(a)**, **(b)** a **(d)** zapsané na ff. 1–121 a 126–144 jsou statuta řádu kartuziánů a jejich novelizace schválená na generální kapitule řádu roku 1368 a představená zde převorem Velké Kartouzy Guillelmem Raynaldem (1367–1402); třetí text statut **(d)** *Consuetudines Cartusiae* dokončené mistrem Guigonem z Kastelu převorem Velké Kartouzy (1109–1136) v letech 1127–1128 jsou dodnes základním řádovým textem.⁵⁵ Také další tři texty souvisejí s volbou převora a hodnostářů řádu, se způsobem přijímání darů a ceremoniemi a zvyklostmi obvyklými v řádu kartuziánů. Historii řádu přibližují dva texty, z nichž druhý *De origine et perfectione verae religionis* je apologií řádu kartuziánů, čistoty jeho víry proti nepřítelům a utrhačům. Složil jej již zmíněný M. Vilém Crassus z Hiporegia (†1310, Ivrea, Yvrée v Piemontu), původně dominikán, který po třiceti letech přestoupil do řádu kartuziánů v kartouze Montebenedetto v Piemontu.⁵⁶ Předchází mu na ff. 121va–126rb anonymní historie řádu kartuziánů, popisující život a činy jednotlivých převorů počínaje svatým Brunonem a dovedená později až k roku 1409 za převora Štěpána ze Seitzu (Žiče ve Slovinsku). V palatinském rukopise je text řádové kroniky doveden pouze k pátému převorovi, již výše zmíněnému generálovi řádu Guigonovi z Castro Valentine (†1136).⁵⁷ Také další text **(i)**, tentokrát lékařský traktát *De esu carniū*, obhajuje kartuziány proti hanobitelům, zvláště jakobitům, kteří jim vytýkají, že nejedí maso.⁵⁸ Autorem traktátu

ehemaligen Mainzer Kartause, s. 54, 84, 146 pozn. č. 3. **Milan M. Buben**, Encyklopedie řádů, II/2, s. 336.

55 Moderní edici srv. **Guigues Ier** prieur de Chartreuse, Coutumes de Chartreuse. (Sources chrétiennes N° 313). Cerf 1984, s. 147–294.

56 **Thomas Kaeppli O.P.**, *Scriptores Ordinis Praedicatorum Medii Aevi* 2, Romae 1975, s. 103, č. 1507. K jeho osobě srv. též **Albert Gruys**, *Cartusiana*. Un instrument heuristique. Bibliographie générale Auteurs cartusiens. Paris 1976, s. 98.

57 Edici kroniky srv. *Brevis historia ordinis Carthusiensis auctore anonymo*. In: *Veterum scriptorum et monumentorum historicorum, dogmaticorum, moralium amplissima collectio*. Prodiit nunc primum studio et opera **Edmundi Martène et Ursini Durand**, **O.S.B.** Tomus 6. Parisiis 1729, sl. 151–164.

58 **Lynn Thorndike**, *Pearl Kibre, A Catalogue of Incipits of Medieval Scientific Writings in Latin*. Cambridge, Massachusetts 1963, sl. 68, srv. zde jeho traktát *De esu carniū pro sustentatione ordinis carturiensis contra iacobitas*. Edici traktátu srv. **Arnaldus de Villanova**, *Opera*. Lugduni per Franciscum Fradin 1509, ff. 316r–317r, nově **Dianna M. Bazell**, in: *Arnaldi de Villanova Opera medica XI.*, Barcelona 1999, s. 109–135 s od-

je španělský židovský lékař z Valencie Arnald z Villanovy (ca 1240–1311), absolvent univerzity v Montpellier, kde též přednášel. Arnald proslul jako osobní lékař aragonských králů Petra III. a Jakuba II., ale i papežů Bonifáce VIII., Benedikta XI. a Klementa V. Na samém závěru je na versu folia 188 zapsáno hodinové officium Jedenácti tisíc panen slavené 21. října. Všechny tři posledně jmenované texty jsou spolu zapsány i v rukopise Městské knihovny v Norimberku sign. Cent. VI. 80.⁵⁹ Na spojení těchto tří textů – kroniky *Laudamus*, traktátu *De veritate vere religionis* Viléma Crassa z Ivree a traktátu *De esu carniuni* Arnalda z Villanovy –, které je v kartuziánských rukopisech poměrně časté, srovnáním šesti rukopisů⁶⁰ upozornil benediktin André Wilmart.⁶¹

Jak je patrné z textů v rukopise opsaných, jedná se o tématicky jednotný celek, který obsahuje základní díla vztahující se ke kartuziánskému řádu. Byl to nejspíše záměr pořizovatele rukopisu, jímž byl pravděpodobně převor Jan z Leupachu, který chtěl dát nově založené kartouze k dispozici základní texty nezbytné pro její další existenci.

Vatikánský rukopis sign. Pal. lat. 568 však nebyl jediným rukopisem, který Jan z Leupachu v Tržku napsal. Již v roce 1379, tedy o rok dříve, než byl opsán výše pojednávaný vatikánský kodex, dokončil převor Jan rukopis, který obsahuje traktát *De abundancia exemplorum* Štěpána de Borbone, jehož začátek byl napsán v Avignonu roku 1370.⁶² Rukopis, který byl později uložen v knihovně Janovy mateřské kartouzy v Mohuči, odvezl v roce

kazem na tento rukopis označený jako T pod č. 20 na s. 87, 103, kde poznamenává, že historie tržecké kartouzy je neznámá (La seva història és desconeguda). Srv. též **E. B. Alonso**, La Dietética en los Cartujos. Boletín de la Sociedad Española de Historia de la Farmacia 33. 131, Madrid 1982, s. 185–192.

- 59 **Karin Schneider**, Die lateinischen mittelalterlichen Handschriften. 1. Theologische Handschriften. Wiesbaden 1967, s. 329–330. Kronika převorů Velké Kartouzy je zapsána na ff. 166r–175r a je též dovedena pouze k priorátu Guigona z Kastellu. Traktát Viléma Crassa je zapsán na ff. 175r–252r jako třetí text celého rukopisu, který patřil norimberskému konventu dominikánů. Traktát Arnalda z Villanovy je v rukopise zapsán v samém závěru na ff. 254v–259r jako poslední text. V katalogu je uveden anonymně jako *Traktat über Fastengebot des Kartäuseordens*.
- 60 Paris BN 5654; London BM 15835; Grenoble, Bibliothèque de la Ville n° 417; Berlin, Lat. qu. 704 (původem z kartouzy v Koblenci); Berlin, Theol. fol. 712 (původem z karouzy S. Barbe v Kolíně n. R.) a Bruxelles BR n° 11925–28.
- 61 **André Wilmart**, O.S.B., La Chronique des premiers Chartreux. Revue Mabillon 16, 1926, s. 95–111.
- 62 Kolofon textu o bohatství exempel otiskl **I. Hlaváček**, Miscellanea codicologica Bohemica Oxoniensia medii aevi. StR 30, 1993–1994, s. 19 z katalogu **Andrew G. Watson**, Catalogue of dated and datable Manuscripts c. 700–1600 in the Department of Manuscripts

1638 Thomas Howard lord Arundel (1585–1645) do Anglie a je dnes uložen v British Library v Londýně, sign. Ms. Arundel 107. Podobně i druhý rukopis, jenž je také uložen na britských ostrovech v knihovně Bodleiana v Oxfordu (sign. Ms. Laud. Misc. 352), byl nějaký čas v Tržku, než ho do knihovny kartouzy v Mohuči daroval převor Jan Leupachu. Obsahem kodexu je pasionál Jakuba de Voragine, komentář na sekvence Řehoře Velikého, v jehož kolo fonu zapsaném na fol. 144v se uvádí, že náležel kartouze sv. Michala u Mohuče, které rukopis věnoval první tržecký převor Jan z Leupachu;⁶³ za sekvencemi je zapsáno ještě pět kratších, vesměs liturgických textů. Jak se domnívají autoři katalogu rukopisů Městské knihovny v Mohuči, dostaly se rukopisy mohučské kartouzy do sbírky knih kancléře oxfordské univerzity Williama Lauda (1573–1645) prostřednictvím anglických důstojníků ve vojsku krále Gustava Adolfa, které v roce 1631 kartuziánský klášter vyplenilo; kancléř Laud odkázal později svou knihovnu knihovně Bodleiana v Oxfordu.⁶⁴ Vatikánský rukopis z knihovny Palatina je tedy třetím prokazatelně známým rukopisem kláštera kartuziánů v Tržku, který zde převor Jan z Leupachu pořídil. Osudy obou rukopisů uložených dnes v Anglii, které na přelomu 70. a 80. let prošly tržeckou kartouzou, mohou být i určitým vodítkem při pátrání po osudech námi sledovaného vatikánského kodexu. V rukopise samotném se nenachází žádné vlastnické poznámky, které by napomohly vysledovat cesty, jakými se dostal do slavné knihovny v Heidelbergu. Jako jedna z možností se tak nabízí hypotéza, že se tržecký kodex podobně jako předchozí dva rukopisy spojené s osobou převora Jana z Leupachu dostal do jeho mateřské kartouzy sv. Michala v Mohuči. Z ní se v polovině 16. století spolu s jinými mohučskými rukopisy prostřednictvím markrabího Albrechta Alcibiada Braniborského, jehož vojska v srpnu 1552 obsadila Mohuč a zmocnila se i tamních knižních sbírek, dostal do Heidelbergu, kde skončil v knihovně známého bibliofila kurfiřta Ottheinricha

the British Library. Vol. 1, London 1979, p. 89, nr. 441. Srv. **H. Schreiber**, Die Bibliothek der ehemaligen Mainzer Kartause, s. 146.

63 K rukopisu srv. výše pozn. 25. K oběma v Anglii uloženým tržeckým rukopisům srv. **H. Schreiber**, Die Bibliothek der ehemaligen Mainzer Kartause, s. 54. Těž **R. Ohlbaum**, Johann Rode aus Hamburg, s. 98–99 pozn. č. 48.

64 Catalogi codicum mancriptorum Bibliothecae Bodleianae partis secundae fasciculus primus. Confecit **H. O. Coxe**, Oxonii 1858, reprint **R. W. Hunt**, Bodleian Library Quarto catalogues II, Laudian Manuscripts by H. O. Coxe Oxford 1973, s. XXIV–XXV. Die Handschriften der Stadtbibliothek Mainz. Bd. I. Beschrieben von **Gerhard List** und **Gerhardt Powitz**. Wiesbaden 1990, s. 13. Srv. k tomu též **Christian Callmer**, Königin Christina, ihre Bibliothekare und ihre Handschriften. Stockholm 1977, s. 104.

(1502–1559).⁶⁵ Markrabí Albrecht byl totiž nevlastním synem falckrabího Ottheinricha a knižní kořist mu mohla být vítanou příležitostí, jak obdarovat svého uměnímilovného příbuzného.⁶⁶ Další osudy knihovny Palatina jsou již obecně známé; po dobytí Heidelberku maršálem Janem Tserclaesem Tillym (1559–1632) v zářij 1622 skončila v následujícím roce ve vatikánské knihovně.⁶⁷ Knihovna mohučského kartuziánského klášteřa, který stál před městskou branou na Hoře archanděla Michaela, byla v následujícím století vyplněna ještě několikrát. V prosinci 1631 přitáhl k Mohuči sám švédský král Gustav Adolf, který se s vojskem ubytoval v benediktinském klášteře ve Weisenau, kde byla vyhotovena instrukce, jak naložit s mohučskými knihovnami.⁶⁸

-
- 65 Z rukopisů někdejších mohučských knihoven uložených dnes v knihovně Palatina lze upozornit na rukopisy sign. Pal. lat. 399, 575, 576, 590, 727, 798, 826, 830, 921, 950, 952, 1447, 1448 pocházející z knihovny mohučského katedrálního kostela sv. Martina, nebo jako sign. Pal. lat. 1042 z knihovny klášteřa benediktinů u sv. Jakuba v Mohuči (Weisenau) a sign. Pal. lat. 1599 z jiné konkrétně neznámé mohučské knihovny. Zaslouží si v této souvislosti upozornit na skutečnost, že z Čech se přes knihovnu kostela sv. Martina do knihovny Palatina dostal i rukopis Zbraslavské kroniky považovaný za autograf Petra Žitavského sign. Pal. lat. 950, srv. Die historischen und philosophischen Handschriften der Codices Palatini Latini in der Vatikanischen Bibliothek (Cod. Pal. Lat. 921–1078) beschrieben von **Dorothea Walz**, herausgegeben von **Veit Probst** und **Karin Zimmermann**. Wiesbaden 1999, s. 42. **G. List, G. Powitz** Die Handschriften der Stadtbibliothek Mainz. Bd. I, s. 13 mezi 14 knihovnami, v nichž se nacházejí jednotlivé rukopisy mohučské kartouzy však vatikánskou knihovnu neuvádějí.
- 66 **H. Schreiber**, Die Bibliothek der ehemaligen Mainzer Kartause, s. 120–121. K plenění knihoven mohučské kartouzy srv. též **G. List, G. Powitz** Die Handschriften der Stadtbibliothek Mainz. Bd. I, s. 11.
- 67 **Christine Maria Grafinger**, Ein Bibliothekstransport – ein logistisches Problem. Die Organisation des Transportes der Heidelberger Bibliothek nach Rom durch Leone Allaci während des Dreisigjährigen Krieges. In: Studi e testi 469. Città del Vaticano 2011, s. 343–381. Srv. též **S. Petr**, L'analisi dei manoscritti di argomento boemistico nella Biblioteca Vaticana. Bolletino dell' Istituto storico Ceco di Roma, Fasc. 3, Praga 2002, 58–60. Zde je zaznamenána i starší literatura týkající se převozu knihovny Palatina z Heidelberku do Říma.
- 68 **H. Schreiber**, Die Bibliothek der ehemaligen Mainzer Kartause, s. 131n. srv. též **Ch. Callmer**, Königin Christina, s. 103. Z dochovaných pramenů však není jasné, jak Švédové v kartouze hospodařili. Ztráty byly údajně menší než za zničení knihovny v roce 1552. Také ve švédských knihovnách se až na několik tisků nenašly rukopisy, které by prokazatelně pocházely z mohučské kartouzy. Převor Jonas Meder z Bischofsheimu uprchl ještě před příchodem Švédů do kolínské kartouzy a mnichy poslal do Francie, odkud se vrátili až v roce 1636. Autoři katalogu rukopisů mohučské Městské knihovny se však domnívají, že za švédského vpádu byl z mohučské kartouzy odcizen větší počet knih, i když potvrzují, že ve švédských knihovnách se žádný z jejich rukopisů nenalezl. **G. List, G. Powitz**, Die Handschriften der Stadtbibliothek Mainz. Bd. I, s. 13.

Pokusme se nyní zjistit, zda můžeme nalézt některé další knihy, které tržecká kartouza vlastnila. Již výše byl zmíněn liber viaticus, který klášteru daroval jeho zakladatel, litomyšlský biskup Albert ze Šternberka. O Albertovi je známo, že knihy sbíral, kupoval a samozřejmě si je nechával pořizovat a jako vysoký prelát a důvěrník císaře měl zálibu v umění a humanismu.⁶⁹ S tímto duchovním hnutím a s jeho snahami o obrození středověkých poměrů svázaných s učením scholastiky a návratu k ideálům antiky se mohl důvěrně seznámit na svých cestách do Itálie a západní Evropy, kde měl možnost poznat současné humanisty a jejich díla, jeho zájmy nepochybně ovlivnily i časté styky s předním domácím humanistou, olomouckým biskupem Janem ze Středy.⁷⁰

Je známo, že Albert ze Šternberka vybavoval své nově založené kláštery knihami. Doklady o tom máme již u jeho první fundace, kterou byla kanonie augustiniánů-kanovníků v rodném Šternberku, již založil ještě jako arcibiskup magdeburský v roce 1371.⁷¹ Dochoval se iluminovaný rukopis veršované bible zv. *Aurora* Petra z Rigy, pořízený Konrádem Swenterem, farářem od sv. Waldburgy v Eichstättu, roku 1273, který Albert nově zalo-

-
- 69 **L. Schmugge**, Albert von Sternberg, s. 59–61. **Z. Nejedlý**, Dějiny města Litomyšle, s. 169–170. **J. Pucek**, Albert ze Šternberka – raněhumanistický mecenáš, s. 22–27.
- 70 **P. Piur**, Briefe Johannis von Neumarkt. Listy Jana ze Středy Albertovi ze Šternberka otiskl též **Ferdinand Tadra**, Cancellaria Johannis Noviforensis, ep. Olomucensis (1364–1380). Archiv für österreichische Geschichte 68, 1886, č. 21, 29, 31, 38, 39, 40, 55, 85, 91, 92, 143, 157, 213, 217. K osobě Jana ze Středy srv. **Ferdinand Tadra**, Jan ze Středy (Johannes Noviforensis), kancléř císaře Karla IV., biskup Litomyšlský a Olomoucký. ČČM 60, 1886, s. 85–101, 276–297, zejména s. 279. **Marie Bláhová**, Život a dílo Jana ze Středy. In: Studia z dziejów Środy Śląskiej, regionu i prawa Średzkiego, reg. R. Gładkiewicz. Acta Universitatis Wratislaviensis, No 980, Historia LXX, Wrocław 1990, s. 77–93. **Jan Bistřícký**, Johann von Neumarkt (um 1310–1380). In: Die Bischöfe des Heiligen Römischen Reiches 1198 bis 1448. Hg. v. Erwin Gatz, Berlin 2001, s. 512–513. Též **I. Hlaváček**, Z knižní kultury doby Karla IV. a Václava IV. v českých zemích. AUC–HUCP 18/1, 1978, s. 7–60, zejména s. 26–33, znovu otištěno též, Knihy a knihovny v českém středověku. Praha 2005, s. 263–319. K jeho knihovně **tyž**, Středověké soupisy knih a knihoven v českých zemích. Praha 1965, s. 102–103.
- 71 **L. Schmugge**, Albert von Sternberg, s. 58. **Dušan Foltýn**, **Tomáš Víték**, **Jiří Kroupa**, Šternberk. In: Encyklopedie moravských a slezských klášterů. Praha 2005, s. 662–668. Albert jako biskup litomyšlský podpořil i klášter augustiniánů-kanovníků v Lanškrouně, když jim v r. 1377 na žádost probošta Jindřicha inkorporoval farní kostel v Lanškrouně. Srv. **D. Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka, fol. III/Q, **P. Krafl**, **Petra Mutlová**, **Dana Stehlíková**, Řeholní kanovníci sv. Augustina v Lanškrouně. Praha 2010, s. 45, 123–127, č. 6.

ženému klášteru věnoval.⁷² Později se rukopis dostal do kapitulní knihovny v Olomouci, s níž je dnes uložen v olomoucké pobočce Zemského archivu v Opavě.⁷³ S působením převora šternberské kanonie Fridricha se objevují i zprávy o existenci skriptoria ve Šternberku, k němuž však přímé doklady chybějí.⁷⁴ Převor Fridrich je znám především jako autor rozsáhlé dvou-svazkové postily *Consolatio spiritus*⁷⁵ dochované dnes v pěti exemplářích.⁷⁶ Dochován je též jeho výklad na žaltář tzv. *Abortivus*, opsaný Tomášem z Lipníka pro olomouckého kanovníka Viléma Koertelangenena, faráře u sv. Mořice v Olomouci a registrátora královské kanceláře (1364–1382), který rukopis daroval kartuziánům v Dolanech. Tento přítel biskupa Jana ze Středy byl patrně ovlivněn svým představeným, pokud šlo o zálibu v knihách a umění, a vlastnil nejspíš i soukromou sbírku knih.⁷⁷ Tomáš z Lipníka opsal

-
- 72 **L. Schmutge**, Das Pontifikale des Bischofs Albert von Sternberg. *Mediaevalia Bohemica* (MB) 3, 1970, s. 54–55.
- 73 **Adolf Patera**, Bohemica kapitulní knihovny olomoucké. *Časopis Vlasteneckého spolku musejního v Olomouci* 30, 1913, s. 91, č. 117. **J. Bistřícký, Miroslav Boháček, František Čáda**, Seznam rukopisů metropolitní kapituly v Olomouci. In: Státní archiv v Opavě. Průvodce po archivních fondech sv. 3. Pobočka v Olomouci. Praha 1961, s. 117, sign. 170.
- 74 **J. Prucek**, Albert ze Šternberka – raněhumanistický mecenáš, s. 24. **Ivo Hlobil, Eduard Petruš**, Humanismus a raná renesance na Moravě. Praha 1992, s. 23.
- 75 **A. Neumann**, Postilla nejmenovaného Augustiniana ze Šternberka. In: Výbor z předhusitských postil. *Archiv literární 2*, příloha k revue *Archa*. Olomouc 1922, s. 98–102, 121–143, 184–189. **Týž**, Studie o době husitské. In: *Hlídky* 43, 1926, s. 118–126. **Týž**, K dějinám husitství na Moravě. Olomouc 1939, s. 22–23. **Týž**, Předhusitské kláštery a veřejné blaho. Praha 1939, s. 31. **Týž**, K dějinám husitství na Moravě. Olomouc 1939, s. 22. **František Michálek Bartoš**, Dvě studie o husitských postilách. *Rozpravy ČSAV* r. 65, ř. SV, seš. 4, Praha 1955, s. 6. **Josef Triška**, Literární činnost předhusitské university. Praha 1967, s. 64. **Niklová Alena**, *Consolatio spiritus*, postila řeholního kanovníka. Brno 2001. (Nepublikovaná diplomová práce.)
- 76 Bratislava Kapitulná knižnica, sign. 63, srv. **Július Sopko**, Stredoveké latinské kódexy v slovenských knižnicách. Martin 1981, s. 97, pouze zimní část. Brno AMB, svatojakubská knihovna sign. 49/88a, 50/88b, srv. **Stanislav Petr**, Soupis rukopisů knihovny při farním kostele svatého Jakuba v Brně. Praha 2007, s. 211–214. Olomouc Státní archiv, Knihovna metropolitní kapituly, sign. 32, srv. **J. Bistřícký, M. Boháček, F. Čáda**, Seznam rukopisů metropolitní kapituly v Olomouci, s. 107, pouze zimní část. Olomouc VK, sign. M II 93, M II 134 srv. **M. Boháček, F. Čáda**, Beschreibung der mittelalterlichen Handschriften der Wissenschaftlichen Staatsbibliothek von Olmütz. Köln, Weimar, Wien 1994, 2. Bd. Köln, Weimar, Wien 1998, s. 430, č. 229, s. 477, č. 265.
- 77 K jeho osobě srv. **F. Tadra**, Cancellaria Johannis Noviforensis, Wien 1886, s. 123, č. 172. **Týž**, Kanceláře a písaři v zemích českých za králů z rodu lucemburského Jana, Karla IV. a Václava IV. (1310–1420). V Praze 1892, s. 36, 45, 71. **A. Neumann**, Studie o době husitské. In: *Hlídky* 43, 1926, s. 118–126. **M. Zemek**, Pořad děkanů, proboštů a kanov-

i dvousvazkové *Malogranatum*, které se později rovněž dostalo do knihovny dolanské kartouzy. Kodexy jsou dnes uloženy v Jagellonské knihovně v Krakově pod sign. 1307 a 1308.⁷⁸

Zdeněk Nejedlý se domníval, že biskup Albert nechal pro kartouzu v Tržku zhotovit i svůj nejznámější kodex, iluminovaný pontifikál, který je dnes uložen ve Strahovské knihovně sign. DG I 19 a jemuž byla v minulosti věnována značná pozornost.⁷⁹ V případě pontifikálu však Nejedlého domněnku vyvrátil již Ludwig Schmugge, který na základě zevrubného rozboru kodexu dospěl k závěru, že pontifikál byl zhotoven u příležitosti korunovace krále Václava IV. v roce 1376 v Cáchách.⁸⁰ Nemáme žádné doklady, že by rukopis byl chován v Tržku, naopak další vlastnická poznámka je až z konce 16. století, kdy pontifikál nechal v roce 1581 převázat Šebestián Freitag z Čepiroh,⁸¹ opat premonstrátského kláštera v Louce, odkud se po jeho zrušení (1784) dostal kodex v roce 1791 za opata Václava Mayera koupi do Strahovské knihovny.

Ne tak jednoznačná je situace u dalšího kodexu, který nechal Albert ze Šternberka zhotovit ještě jako arcibiskup magdeburský. Je jím dvousvazková bible pořízená v letech 1371–1378 a uložená dnes v Jagellonské knihov-

níků olomoucké kapituly, č. 326. **I. Hlaváček**, *Das Urkunden- und Kanzleiwesen des böhmischen und römischen Königs Wenzel (IV.) 1376–1419*. Stuttgart 1970, s. 301–303. Vilém Koertelangen byl i přítelem dolanského převora Štěpána, proto nejspíše i darování rukopisu dolanské kartouze. Sr. **Rudolf Híkl**, Štěpán z Dolan. Práce odboru společenských věd Vlastivědného ústavu v Olomouci č. 12. Olomouc 1966, s. 6.

78 Sr. **Władysław Augustyn**, **Maria Kowalczyk**, *Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi Latinorum, qui in bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*. Vol. 8, Cracoviae 2004, s. 218–220. Všechny tři rukopisy se později v 16. století dostaly do držení Jana Ponętowského, opata kláštera premonstrátů v Hradisku u Olomouce.

79 **Z. Nejedlý**, *Dějiny města Litomyšle*, s. 169, 275. **L. Schmugge**, *Das Pontifikale des Bischofs Albert von Sternberg*, s. 49–86. **Bohumil Ryba**, *Soupis rukopisů Strahovské knihovny Památníku národního písemnictví v Praze*. Díl III., Praha 1979, s. 228–231. Výzdobě pontifikálu Alberta ze Šternberka věnovali pozornost **P. Brodský**, **J. Pařez**, *Katalog iluminovaných rukopisů Strahovské knihovny*, s. 140–143, č. 59, kde je i další starší, převážně uměnovědná literatura. **D. Řezanina**, *Karlův diplomat Albert ze Šternberka, fol. III/B vypočítává*, že Albert je v pontifikálu zobrazen na 43 iniciálách.

80 **L. Schmugge**, *Das Pontifikale des Bischofs Albert von Sternberg*, s. 63. **Týž**, *Albert von Sternberg*, s. 57.

81 Tento muž je znám svým kladným vztahem ke knihám a umění sr. **Miroslav Myšák**, **Jana Oppeltová**, *Icones seu imagines fratrum aliquot conventus monasterii Lucensis*. Rukopis s portréty a životopisy louckých premonstrátů z přelomu 16. a 17. století. FHB 26/1, 2011, s. 267–299.

ně v Krakově, sign. 284.⁸² Na počátku 15. století vlastnil bibli kartuziánský klášter v Dolanech u Olomouce, jak o tom svědčí poznámka zapsaná v roce 1586 ve druhém svazku bible na ff. 2r–3v *Hanc Bibliam in duobus voluminibus recepit a Carthusiensibus de Dolan habendam dumtaxat ad tempora vitae sue. Demum eisdem restituitur. Ipsi sciunt conductum et orabunt pro eo Deum.*⁸³ Poznámku zapsal Jan Ponętowski, opat kláštera premonstrátů v Hradisku u Olomouce.⁸⁴

Dolanská kartouza byla v minulosti dceřinnou kartouzou kláštera v Tržku, kam z něho odešla část mnichů, když se klášter po smrti Alberta ze Šternberka dostal do hospodářských potíží. Je pravděpodobné, že si mniši po opuštění kartouzy v Tržku vzali s sebou do Dolan i knihy, mezi nimiž byla i bible Alberta ze Šternberka. Jak jsme se již zmínili výše, nechal si biskup bibli pořídit již v době, kdy seděl na arcibiskupském stolci v Magdeburku – svědčila by pro to ostatně i heraldická výzdoba zobrazující znaky magdeburského arcibiskupství i litomyšlského biskupství.⁸⁵ Albert si bibli nechal zhotovit pro vlastní potřebu, jak tomu nasvědčují jeho častá vyobrazení v dochovaných iniciálách; její výzdoba pokračovala i po roce 1371, kdy se vrátil zpět do Litomyšle, a byla jistě náročná, což vyžadovalo potřebný čas i nemalé finanční prostředky; že nebyla dokončena, bylo patrně z důvodu smrti Alberta ze Šternberka v lednu roku 1380. Po jeho smrti zůstal kodex nejspíše v Tržku, odkud jej kartuziáni odvezli do Dolan, kde byla nová kartouza založena roku 1389.

Smrt zastihla Alberta ze Šternberka v jeho tržecké kartouze 14. ledna 1380,⁸⁶ kde jí byl přítomen mladoboleslavský arcijáhen Václav z Radče, který se stal vykonavatel biskupova kšaftu a zakoupil z jeho pozůstalosti již výše zmíněný viaticus.⁸⁷ Již 30. ledna 1380 požádal Václav z Radče pražskou

82 **M. Kowalczyk**, *Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi Latinorum*, Vol. 1, Cracoviae 1980, 315–319. Výzdobě bible věnoval pozornost **P. Brodský**, *Iluminované rukopisy českého původu v polských sbírkách*. Praha 2004, s. 70–74, č. 16.

83 **M. Kowalczyk**, *Catalogus codicum manuscriptorum medii aevi Latinorum*, Vol. 1, s. 318.

84 Jan Ponętowski vlastnil patrně větší sbírku knih, jak o tom svědčí rukopisy z jeho knihovny dochované dnes v Jagellonské knihovně; srv. k tomu výše pozn. 78. Opatem v Hradisku byl v letech 1576–1587, poté byl ze svého úřadu sesazen, srv. **M. M. Buben**, *Encyklopedie řádů*, II. díl, 1. sv., 2003, s. 106.

85 Srv. první svazek bible fol. 1r, **P. Brodský**, *Iluminované rukopisy českého původu v polských sbírkách*, s. 71.

86 **Z. Nejedlý**, *Dějiny města Litomyšle*, s. 168, **L. Schmutz**, *Albert von Sternberg*, s. 59.

87 **Z. Nejedlý**, *Dějiny města Litomyšle*, s. 168, srv. výše pozn. č. 36. K osobě Václava z Radče srv. výše pozn. č. 35.

konstitor o transumpci buly papeže Řehoře XI. vydané 1. prosince 1371,⁸⁸ kterou si Albert, ještě jako arcibiskup magdeburský, na papeži vyžádal možnost volně kšaftovat svými statky.

Po smrti svého zakladatele se tržecký klášter potýkal zejména s nedostatečným hospodářským zajištěním své existence, ztížené navíc tím, že darované zázemí bylo vzdáleno téměř sto kilometrů od vlastního kláštera.⁸⁹ Již roku 1381 Albertův nástupce na litomyšlském biskupském stolci Jan Soběslav potvrdil založení kartouzy, tentokrát již se souhlasem litomyšlské kapituly,⁹⁰ a postoupil mu i patronátní právo ke kostelu v Moravičanech.⁹¹ Hospodářské potíže kartouzy přetrvávaly a generální řádové kapituly požadovaly na litomyšlském biskupovi, aby nadání tržeckého kláštera zajistil, ale ten žádosti neplnil. Klášter v Tržku se řídil nařízeními generálních kapitul scházejících se ve Velké Kartouze v Chartreuse, která se za papežského schizmatu přidržela avignonské obediencie a papeže Klementa VII. V roce 1386 generální kapitula oznámila převorovi tržeckého kláštera, že donnus Stanislav vzhledem k velké chudobě kartouzy v Tržku, odejde složit své profesní sliby do kartouzy v dolnorakouském Gemingu.⁹² Jiná, tentokrát nekrologická zpráva generální kapituly uvádí, že v tržeckém klášteře zemřel r. 1387 mnich a kněz Václav.⁹³ Téhož roku (1387) odešla z Tržku část mnichů na Moravu, kde v Dolanech, jedné z klášterních vsí, založili markrabí Jošt a olomoucký biskup Petr Jelito novou kartouzu nazvanou Vallis Josafat.⁹⁴ Za

88 MV 4, 1949, s. 208, č. 369. **F. Tadra**, Soudní akta konsistoře Pražské 2., 7, č. 34.

89 **Josef Bradáč**, Poslední kartuziánský devotista Štěpán z Dolan. Zpráva Vlastivědného ústavu v Olomouci č. 139/1968, s. 1–8, se domnívá, že zdrojem potíží tržecké kartouzy nebyla jen přílišná vzdálenost fundačních vesnic, ale především nedostatečná výše ročních příjmů, které dosahovaly jen dvou třetin nezbytné sumy, s. 2. Též **D. Řezanina**, Karlův diplomat Albert ze Šternberka, fol. III/V.

90 RBMV, 7, ed. **Pavel Krafl**, Pragae 2010, s. 67, č. 44. **Charles Le Couteux O.Cart.**, Annales Ordinis Cartusiensis. Vol. 6, Montreuil sur Mer, 1890, s. 183–184. **J. Kurka**, Archidiakonáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecése litomyšlská, s. 616.

91 **Z. Nejedlý**, Dějiny města Litomyšle, s. 163, 176, 275.

92 *Priori domus Rubi prope Lutonusse ... ordinamus, quod donnus Stanislav propter magnam dictae domus Rubi inopiam vadat ad professionem domum Throni in Gemnico, in qua ipse primo professus est ...*, srv. **John Clark**, The Urbanist Chartae including the Chartae of the Avignon Obedience to 1410. Analecta Cartusiana 100:25, Vol. 1, 1997, s. 50. **J. Hogg**, The Charterhouse of Leitomischl/Litomyšl, s. 66.

93 **Tamtéž**, s. 67, 73.

94 **Charles Le Couteux O.Cart.**, Annales Ordinis Cartusiensis. Vol. 6, Montreuil sur Mer, 1890, s. 402–403, 408–409, 465–472. Transfer v roce 1388 potvrdila i generální kapitula srv. **John Clark**, The Urbanist Chartae including the Chartae of the Avignon Obedience to 1410, AC 100:25, Vol. 1, s. 69. **J. Hogg**, The Charterhouse of Leitomischl/Litomyšl, s.

místo nového kláštera si vybrali návrší položené na ostrohu nad Dolanským potokem a dnešní vsí, které se nápadně podobalo místu mateřské kartouzy v Tržku, ležící nad řekou Loučnou při biskupské oboře. Prvním převorem dolanské kartouzy se stal Štěpán (†1421), nástupce tržeckého převora Jana z Laupachu, který později vynikl jako autor polemických traktátů namířených proti Viklefovou učení a husitům.⁹⁵ Známe je jak Husův list dolanským kartuziánům z roku 1412, kde se brání proti vlastnímu osočování i proti hanění Viklefova učení, tak i Štěpánův list Husovi z podzimu téhož roku.⁹⁶

67. **J. Kurka**, Archidiakónaty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecése litomyšlská, s. 616–617. **Tomáš Vítek**, **D. Foltýn**, Dolany. In: Encyklopedie moravských a slezských klášterů, s. 274–277.

- 95 K němu srv. **J. Loserth**, Die literarischen Widersacher des Hus in Mähren, 1–16. **Týž**, Bemerkungen zu den Werken des Karthäuserpriors Stephan von Dolein. *ZVfGMS* 28/3–4, 1926, s. 32–36. **Josef Černík**, Kartuziáni na Moravě. *SHK* 7, 1907, s. 15–19. **A. Neumann**, K dějinám husitství na Moravě, s. 30–35. **Josef Bradáč**, Poslední kartuziánský devotista Štěpán z Dolan, s. 1–8. Známe jsou zejména jeho tři traktáty *Medulla tritici seu Antiwikleffus*, list zaslaný Stanislavovi ze Znojma zv. *Antihussus* a *Dialogus volatilis inter aucam et passerem adversus Hussum*, připsaný litomyšlskému biskupovi Janu Železnému. Všechny tři jsou otištěny spolu s *Liber epistolaris ad Hussitas* in: *Thesaurus anecdotorum novissimus seu veterum monumentorum praecipue ecclesiasticorum ex Germanicis potissimum bibliothecis adornata collectio recentissima*. Tom. 4, Pars 2 ... a R. **P. Bernardo Pezio**, Benedictino & bibliothecario Mellicensi. Augustae Vindelicorum & Graecii anno 1723, col. 149–706. Srv. **Pavel Spunar**, Repertorium auctorum Bohemorum provecum idearum post universitatem Pragensem conditam illustrans. *Tomus 1* (*Studia Copernicana* 25), Wratislaviae, Varsaviae, Cracoviae, Gedani, Lodziae 1985, s. 363–367. Srv. též **Jana Nechutová**, *Dialogus volatilis Štěpána z Dolan*. *LF* 107, 1984, s. 11–18. **Táž**, K literární morfologii husitské polemiky. Štěpán z Dolan, *Dialogus volatilis*. *SPFFBU*, ř. E 29, 1984, s. 209–218. **Táž**, Polemika Štěpána z Dolan s husitskou ikonofobií. In: *Husitství – reformace – renesance*. Sborník k 60. narozeninám Františka Šmahela. Uspořádali Jaroslav Pánek, Miloslav Polívka, Noemi Rejchrtová. Praha 1994, s. 391–399. **Táž**, Štěpán z Dolan, moravský odpůrce M. Jana Husa a bojovník proti husitům. *Echo Latina* 1, 1994, s. 2–7. **Táž**, Literatura – ancilla theologiae. In: *Speculum Medii Aevi*. Praha 1998, s. 63–65. **Táž**, Prology protihusitských traktátů Štěpána z Dolan. In: *Nový Mars Moravicus aneb Sborník příspěvků, jež věnovali prof. Dr. Josefu Válkovi jeho žáci a přátelé k sedmdesátinám*. Brno 1999, s. 119–126. Výtah ze Štěpánova listu se zprávou o kněžce husitské ženy v překladu Amedea Molnára srv. Výbor z české literatury doby husitské sv. 1. K vydání připravili **Bohuslav Havránek**, **Josef Hrabák**, **Jiří Daňhelka**. Praha 1963, s. 226–231, 250–254. Ke Štěpánovým polemikám proti Viklefovou a Husovu učení i učení jeho spolubratra z dolanské kartouzy Pavla z Prahy srv. i **Jan Sedlák**, *Jan Hus*. Praha 1915, s. 131–132, 223–224. **Otakar Odložilík**, *Z počátku husitství na Moravě* (otisk z *ČMM* 49, 1925). V Brně 1925, s. 41, 54n., 80–86. Štěpánovy traktáty hodnotí též **R. Híkl**, Štěpán z Dolan, s. 14–22.
- 96 **Václav Novotný**, *M. Jana Husi korespondence a dokumenty*. V Praze 1920, s. 120–121, č. 41, s. 128, č. 45. **Týž**, *M. Jan Hus život a učení*. Díl 1., část 2. V Praze 1921, s. 50. V roce 1419 zaslal převor Štěpán 10. února list králi Zikmundovi, kde jej žádá o očištění země

Převor Štěpán po svém odchodu spravoval nadále i kartouzu v Tržku, než podle nařízení generální kapituly z let 1389 a 1390 byl zde ustanoven rektorem mnich královopolské kartouzy Vavřinec.⁹⁷ V roce 1392 oznámila generální kapitula tržeckému rektorovi, že na velké naléhání litomyšlského biskupa Jana Železného povolila na dva roky zachovat současný personální stav tržecké kartouzy s podmínkou, že biskup obnoví kartouzu v Tržku, jak opakovaně slíbil. Situace se však nezlepšila, a tak v roce 1394 generální kapitula oznamuje, že opatření, která litomyšlský biskup k obnově tržeckého kláštera učinil, jsou nedostatečná, a proto požadují přesun osob z Tržku do Dolan.⁹⁸ V roce 1397 generální kapitula řádu ve Florencii nařídila, aby se tržecký konvent přestěhoval do Dolan, a toto rozhodnutí potvrdil 2. října 1397 i papež Bonifác IX. s dodatkem, aby klášterní budovy nebyly užívány ke světským účelům.⁹⁹ I přes tato nařízení zůstali někteří z mnichů i nadále v Tržku a přecházeli zde pod ochranou biskupa Jana Železného, který zabezpečil kartouze její statky v Čechách a z moravského majetku jí zaplatil povinnou část klášter v Dolanech. Ještě v roce 1419 poslední známý tržecký rektor Stanislav dával do zástavy úrok z klášterních vsí Trojovic a Zájezdce.¹⁰⁰ Klášter však patrně nepřekonal tažení Pražanů do východních Čech roku 1421, před nimiž jej opustili poslední mniši a zcela zanikl,¹⁰¹ takže se

od kacířů a o nastolení pořádku srv. **J. Loserth**, Die literarischen Widersacher des Hus in Mähren, s. 12–14.

- 97 RBMV, 7, ed. **Pavel Krafl**, Praeae 2010, s. 118–119, č. 180. **Charles Le Couteulx O.Cart.**, Annales Ordinis Cartusienis. Vol. 6, Montreuil sur Mer, 1890, s. 425–426. **J. Kurka**, Archidiaconáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecése litomyšlská, s. 617. **Josef Bradáč**, Poslední kartuziánský devotista Štěpán z Dolan, jeho jmenování převorem v Tržku klade k r. 1388, s. 2. **R. Witkowski**, Fundacja kartuzji Domus Rubi, s. 423–424. **J. Clark**, The Urbanist Chartae including the Chartae of the Avignon Obedience to 1410, AC 100:25, Vol. 1, s. 102–103. **J. Hogg**, The Charterhouse of Leitommischl, s. 67, 71–72.
- 98 **J. Clark**, The Urbanist Chartae including the Chartae of the Avignon Obedience to 1410, AC 100:25, Vol. 1, s. 134, Vol. 2 (1997), s. 164, **J. Hogg**, The Charterhouse of Leitommischl, s. 68–69, 71–72.
- 99 MV 5/2, 1905, s. 653–654, č. 1214. RBMV, 7, ed. **Pavel Krafl**, Praeae 2010, s. 170, č. 317. **J. Kurka**, Archidiaconáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecése litomyšlská, s. 617.
- 100 **Z. Nejedlý**, Dějiny města Litomyše, s. 283. **J. Kurka**, Archidiaconáty kouřimský, boleslavský, hradecký a diecése litomyšlská, s. 617–618. **Milan M. Buben**, Encyklopedie řádů, II/2, s. 336.
- 101 **Anton Ludwig Frind**, Die Kirchengeschichte Böhmens. Bd. 3, Prag 1872, s. 301. **J. Kadlec**, Katoličtí exulanti čeští doby husitské. Praha 1990, s. 59. **Dušan Foltýn**, Tržek. In: Encyklopedie českých klášterů, s. 674. **M. Jakubička** se domnívá, že klášter v Tržku zanikl již po roce 1394, Klášter Zahrada sv. Maří, ČMČ 86, 1912, s. 317. **J. Hogg**, The Charterhouse of Leitommischl/Litomyšl, s. 69. **R. Witkowski**, Fundacja kartuzji Domus

z něho do současnosti nedochovalo prakticky nic. Upozorňuje na něj pouze pomístní název „v Kartouzích“ a zbytky stavebních prvků nalezených v roce 1833 na cestě v blízkosti chalup postavených v místech někdejší kartouzy.¹⁰²

Kartouza v Dolanech o příliš delší dobu nepřechkala svou mateřskou kartouzu v Tržku a vzhledem k svým protihusitským postojům se počátkem roku 1425 stala terčem husitů.¹⁰³ Mniši se ještě před útokem uchýlili do spolehlivě opevněné Olomouce, a když zjistili marnost svých nadějí na návrat do Dolan, rozhodli se v Olomouci usadit a založit novou kartouzu,¹⁰⁴ která zde vytrvala až do svého zrušení roku 1782. Budovy kláštera v letech 1813–1814 ustoupily stavbě nových, dnešních Hanáckých kasáren.¹⁰⁵ Zachránit se mnichům, kromě holých životů, podařilo i rozsáhlou knihovnu, což svědčí o mimořádném vztahu řádu ke knihám a písemné kultuře.¹⁰⁶ Do dnešních

Rubi, s. 427 uvádí, že husité zničili skromné pozůstatky kartouzy v Tržku, nepochybně před jejich příchodem již opuštěné. V roce 1425 zabili údajně husité tržeckého mnicha Ondřeje. Srv. *Ephemerides Ordinis Cartusienensis auctore D. Leone le Vasseur O.Cart.* Vol. 7, Monstrolii 1890, s. 168.

- 102 **Bohuslav Matějka, Josef Štěpánek, Zdeněk Wirth**, *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okresu Litomyšlském*. V Praze 1908, s. 156.
- 103 **J. Černík**, *Kartuziáni na Moravě*. SHK 7, 1907, s. 19. **A. Neumann**, *K dějinám husitství na Moravě*, s. 82–84. **T. Vítek, D. Foltýn**, *Dolany*, s. 274–275. **Josef Válka**, *Husitství na Moravě. Náboženská snášenlivost*. Jan Amos Komenský. Brno 2005, s. 79. O archeologickém průzkumu dolanské kartouzy srv. **Václav Burian**, *Historickoarcheologický výzkum kartouzy v Dolanech 1966, 1967*. Zpráva Vlastivědného ústavu v Olomouci č. 139/1968, s. 9–15. Vztahu husitů ke kartuziánům věnoval pozornost i **R. Witkowski**, *Michael of Prague O.Cart., De Quatuor Virtutibus Cardinalibus pro eruditione Principum*, s. 50–53.
- 104 **Tomáš Černušák**, In: *Dějiny Olomouce*. Sv. 1, Olomouc 2009, s. 245. Srv. zprávu ze 4. října 1426 o prodeji domu dolanským kartuziánům v Olomouci v edici **Libuše Spáčilová, Vladimír Spáčil**, *Památná kniha olomoucká (kodex Václava z Jihlavy) z let 1430–1492*, 1528. Olomouc 2004, s. 301–302, č. 307. **Vojtěch Kohoutek**, *Olomoučtí kartuziáni*. Olomouc 2007.
- 105 **Ondřej Jakubec**, *Olomouc. Zaniklá kartouza s kostelem Nanebevzetí P. Marie*. In: *Encyklopedie moravských a slezských klášterů*, s. 494–498.
- 106 *K dolanské knihovně* srv. **I. Hlaváček**, *Poznámky ke knihovně kartuziánů v Dolanech v době předhusitské*. StR 28, 1991, s. 3–12. **T. Radim Černušák**, *Knihovna dolanských kartuziánů jako historický pramen*. In: *Problematika historických a vzácných knižních fondů Čech, Moravy a Slezska 6*. Brno 1997, s. 30–34. *Literaturu ke knihovně dolanských kartuziánů shrnul též R. Witkowski*, *Fundacja kartuzji Domus Rubi*, s. 417–418, pozn. č. 2. *Poměr řádu ke knihám je ostatně zakotven i v řádových statutech „libros quippe tanquam sempiternum animarum nostrarum cibum cautissime custodiri et studiosissime volumus fieri et ut, quia ore non possumus, Dei verbum manibus, praedicemus. Quot enim libros scribimus, tot nobis veritatis precones facere videmur“*. Pal. lat. 568

dnů se z dolanské kartuziánské knihovny dochovalo téměř sto rukopisů; 89 z nich, mezi nimi i autograf převora Štěpána (sign. M I 277), je uloženo ve Vědecké knihovně v Olomouci,¹⁰⁷ tři již výše zmíněné rukopisy (v pěti svazcích) jsou v Jagellonské knihovně v Krakově¹⁰⁸ a pět rukopisů je dnes v knihovně františkánů v Moravské Třebové.¹⁰⁹ Připočteme-li k nim ještě další středověké rukopisy, které kartuziáni získali již za svého pobytu v Olomouci, dosahuje jejich počet úctyhodného čísla 141 rukopisů. U žádného z dochovaných dolanských rukopisů se však nenachází vlastnická poznámka, která by svědčila, že rukopis vznikl nebo byl nějaký čas uložen v klášteře v Tržku.

Z předchozího výkladu tak můžeme učinit následující závěry: kartuziánský klášter v Tržku byl založen v roce 1378 jako třetí v pořadí z klášterů tohoto řádu vzniklých v Čechách a na Moravě. Na rozdíl od předchozích dvou fundací, o jejichž vznik se zasloužili členové panovnické dynastie Lucemburků, bylo založení kláštera v Tržku zcela v režii litomyšlského biskupa Alberta ze Šternberka, i když ani v tomto případě nelze vyloučit v pozadí tichou podporu panovníka vzhledem k jeho řekněme nadstandardním vztahům k osobě fundátora. Albert se zavázal zabezpečit kartouzu jak nezbytnými nemovitostmi, tak i personálně, a zároveň ji vybavit základním bohoslužebným náčiním a také knihami. Ty se jako jediné, vedle diplomatického materiálu, zčásti zachovaly a zůstaly v podstatě jedinou fyzicky dochovanou památkou na kartouzu v Tržku. Z písemných pramenů vyplývá, že mimořádný zájem na tom, aby klášter vlastnil základní knižní vybavení, měl jeho první převor Jan z Leupachu, který vlastnoručně opsal i některé texty. Zřejmé jsou také vazby kartouzy v Tržku na kartuziánský klášter sv.

fol. 135va–vb, in: *Consuetudines domini Guigonis*, Basileae 1510, fol. B_{6r}, cap. 28 n. 3. PL 153, sl. 693. Srv. též **Paul Lehmann**, *Bücherliebe und Bücherpflege bei den Karthäusern*. In: *Miscellanea Francesco Ehrle* (Studi e testi 41), Rom 1924, Vol. 5, s. 364–389, zvl. s. 368. Znovu přetištěno **týž**, *Erforschung des Mittelalters*. Bd. 3, Stuttgart 1960, s. 121–142, s. 124. **Augustin Neumann**, *Čeští kartuziáni dle generálních kapitul řádových*, s. 208–209.

107 **M. Boháček, F. Čáda**, *Beschreibung der mittelalterlichen Handschriften der Wissenschaftlichen Staatsbibliothek von Olmütz*. Registerband. Herausgegeben von Hans Rothe. Köln–Weimar–Wien, 1998, s. 131, 160. **I. Hlaváček**, *Poznámky ke knihovně kartuziánů v Dolanech*, s. 7. **T. Radim Černušák**, *Knihovna dolanských kartuziánů jako historický pramen*, s. 31. **Stanislav Červenka**, In: *Dějiny Olomouce*. Sv. 1, Olomouc 2009, s. 271–272.

108 Srv. výše pozn. 78 a 82.

109 **Vladislav Dokoupil**, *Soupis rukopisů z knihovny minoritů v Brně, františkánů v Moravské Třebové a premonstrátů v Nové Říši*. Praha 1959, srv. sign. MT 15, MT 17, MT 18, MT 20 a MT 21.

Michala v Mohuči, odkud přišel převor Jan z Leupachu, ale členy tržeckého konventu byli i další mohučtí kartuziáni. Do knihovny mohučské kartouzy se později na čas dostaly i některé tržecké kodexy, na které se soustředil i náš zájem v této studii. Jako tržecké lze bezpečně zařadit čtyři dochované rukopisy, z nichž dva jsou dnes uloženy v Anglii: jeden v British Library v Londýně a druhý v Bodleian Library v Oxfordu. Třetí rukopis se nachází v Stadtbibliothek v Mohuči a čtvrtý kodex, který byl i předmětem tohoto výkladu, je uložen ve vatikánské knihovně Palatina. Tři výše zmiňované rukopisy spojuje osoba prvního tržeckého převora Jana z Laupachu, který se jako písař buď větším či menším dílem podílel na jejich vzniku. K těmto čtyřem rukopisům by bylo možné zařadit ještě dva další kodexy, z nichž viaticus darovaný tržeckým kartuziánům Albertem ze Šternberka se nedochoval, a s velkou pravděpodobností i Albertovu bibli, která se na počátku 15. století nacházela v dolanské kartouze, kam ji patrně přinesl některý z mnichů, když opouštěl mateřský klášter v Tržku.

Die Handschrift des Kartäuserklosters in Tržek in der Vatikanischen Bibliotheca Palatina und neue Erkenntnisse zur Person des Gründers der Kartause in Tržek Albert von Sternberg

Das der Reihe nach dritte Kartäuserkloster in Böhmen und Mähren wurde 1378 in Tržek bei Litomyšl (Leitomyšl) als eine private Foundation des Bischofs von Litomyšl Albert von Sternberg gegründet. Nach seinem Tod († 1380) geriet das Kloster in wirtschaftliche Schwierigkeiten und der Prior mit den meisten Konventualen begab sich zu Ende der 80er Jahre des 14. Jh. in eines der Klosterdörfer in Dolany bei Olomouc (Olmütz), wo sie eine neue Filialkartause gründeten. Das Kloster in Tržek überstand die Hussitenkriege nicht und es ist auf die Jetztzeit praktisch nichts davon übrig geblieben. Das einzige physisch erhaltene Denkmal von der Kartause in Tržek sind ausser diplomatischem Material auch vier Handschriften; zwei davon werden heutzutage in England (British Library in London, Bodleian Library in Oxford) und eine in Deutschland (Stadt-bibliothek in Mainz) aufbewahrt. Unlängst wurde im Zusammenhang mit der Vorbereitung eines Verzeichnisses der handschriftlichen Bohemica in der Vatikanischen Bibliothek die Handschrift Pal. lat. 568 gefunden, deren Teil der erste Prior der Kartause in Tržek Johann von Laupach herstellen liess. Die Handschrift beinhaltet zehn Texte, die unmittelbar mit dem Kartäuserorden zusammenhängen – die Regeln des Ordens in einigen Redaktionen, eine kurze Geschichte des Ordens, die Chronik des Wilhelm Crassus von Hyporegia *De origine et veritate religionis et ordinis Carthusiensis* und die Apologie des Arnaldus von Villanova *De esu carniū*. Die Handschrift wurde für die neugegründete Kartause zu dem Ziel hergestellt, sie mit für ihre unabhängige Existenz wichtigen Texten zu versorgen.

Übersetzung von Irena Zachová

Mgr. Stanislav PETR, Masarykův ústav a Archiv AV ČR, v. v. i.,
Na Florenci 3, 110 00 Praha 1; petr@mua.cas.cz

Příloha:

Pal. lat. 568

XIV^{ex}+1380, Čechy, perg., 189 ff., 28,5 x 22 cm, vazba mladší

Skladba: (V-1, fol. 9) + (V-1, fol. 18) + (V-2, fol. 26) + (V-1, fol. 35) + (V-2, fol. 43) + (V-1, fol. 52) + (VI-2, fol. 62) + (V-1, fol. 71) + 2.IV (fol. 87) + 2.V (fol. 107) + IV (fol. 115) + 6.V (fol. 175) + (VII-1+1, fol. 189). Kustody chybí, složkové reklamanty jsou zčásti seříznuté. – Foliace mladší (XVII.) perem na rektu nahoře vpravo (platná), za ff. 9, 12, 21, 25, 28, 36, 40, 50, 53, 59, 64, 186 je vyříznuto po jednom foliu, za fol. 188 je přivázán jeden list. – Psáno ve dvou sloupcích text (a) (ff. 1–100, 32–35 ř.), texty (b–f) (ff. 100vb–147vb, 33–35 ř.), text (g) (ff. 148–168, 35–45 ř.), text (h) (ff. 169–186, 42–49 ř.), text (i) (ff. 186ra–188rb, 39–41 ř.), text (j) (fol. 188v, 37 ř.).

Písmo: 2 ruce, A (ff. 1ra–147vb), B (ff. 148ra–188vb). A, B gothica textualis semicursiva, passim cursiva, nadpisy a rubriky gothica textualis formata. – Výzdoba: Ornamentální kreslená modročervená iniciála „T“ [enor] na začátku textu (a) s maskami a filigránovým dekorem fol. 1ra a na fol. 2ra „P“ [rimum], rubrikace, ukazovací ručky. – Vazba: Celopergamenová, desky kartonové, pokryv zelený pergamen, poškozená. Na přední i zadní desce znakové zlacené supralibros papeže Urbana VIII. z rodu Barberini (1626–1633). Hřbet pergamenový, nový, šitý na 4 dvojité vazy, poškozený; knižní blok je vytržen z vazby a složky zčásti volně složené. Na hřbetě zlacený znak papeže Pia IX. (1869–1878) a kardinála knihovníka Luigiho Lambruschiniho (1834–1853). Vazba srv. I. Schunke, *Die Einbände der Palatina* Bd. 2, 843. – Signatury: Na hřbetě zelený štítek se sign. *PAL. 568*. V horním mezivazí pap. štítek (modrý) *Biblioteca Apostolica Vaticana. Pal. lat. 568*. Stejný štítek je na přidešti vpředu. Na fol. 1r je (perem) sign. 568, 267 a 2196 (XVII, škrtnuto). Na fol. 1r je sign. (perem) 568 (platná). – Razítko kulaté, černé: *BIBLIOTHECA APOSTOLICA VATICANA*.

(a) Ff. 1ra-100va **Consuetudines Ordinis Carthusiensis seu statuta Ordinis Carthusiensis.**

<rubrica> De divino officio uno eodemque modo ab omnibus celebrando et de libris corrigendis et consuetudinibus[!] non inmutandis. Incipiunt capitula prime partis consuetudinum Ordinis Carthusiensium. Tenor tocius divini officii capitulum primum. <textus> De adventu Domini de officio festivitatum transmutando in adventu et a LXX^a usque ad Pascha. ... [1va]

De diversis institutis in officio divino Quinquagesimo. Explicit prima pars. [Fol. 2ra] <rubrica> De officio divino capitulum primum. <textus> Primum capitulum hanc habet continenciam, ut diurnum officium per omnes domos ordinis Carthusie uno ritu celebretur ... [fol. 47vb] <rubrica> De diversis institutis in officio divino. L. <textus> De ultimo versu Te Deum laudamus dicere possunt, qui volunt, qui sunt in altero choro ... In versibus, qui habent interrogacionem et circumflexum, non incipit modus interrogacionis nisi post circumflexum. Explicit prima pars. [fol. 48ra] <rubrica> Incipiunt capitula secunde partis consue[tu]dinum Ordinis Karthusiensis. <textus> De triplici divisione consuetudinum et quando legantur capitulum primum de origine Carthusiensium capituli et statutis eiusdem ... [fol. 48va] De diversis institutis capituli XXXII. [fol. 48vb] <rubrica> De triplici divisione consuetudinum et quando legantur I. Anno Domini M^oCC^oLIX^o visum est capitulo generali, quod omnes consuetudines et statuta nostri Ordinis ... [fol. 86rb] <rubrica> De professione noviciorum. <textus> A missa, qua suscipiendus est, [fol. 86va] novicius ad gradum altaris venit ... [fol. 86vb] qui michi ministrat, me sequatur, qui vivit et regnat. Explicit secunda pars. [fol. 87ra] Incipit tertia pars consuetudinum Ordinis Karthusiensis. <textus> De divino officio fratrum laicorum et quando ad ecclesiam superiorem convenient. Capitulum primum. ... [fol. 87rb] De monialibus nostri ordinis XXXIII. <rubrica> De divino officio fratrum laycorum et quando ad ecclesiam superiorem convenient. Primum. <textus> Que ad monachorum pertinent consuetudines, prout potuimus, explicatis ea, que laycorum sunt, quos conversos vocamus, Domino adiuvante dicamus ... x ... [fol. 100rb] ne ex aliqua circa hoc negligencia graviter remaneant obligati in die iudicii coram sponso earum Domino Iesu Christo. <rubrica> De diversis statutis. <textus> Statutum est, quod priores omnem subditum suum convictum vel confessum de quocumque crimine, quo secundum ordinis instituta consuerunt, ab ordine penitus expelli teneantur ... [fol. 100va] Et ex nunc ista approbamus et confirmamus.

Ed.: Statuta et privilegia ordinis Cartusiensium, Basileae 1510, ff. a1r–p8r.

Týž text statut mj. srv. Basel, Universitätsbibliothek. Sign. B VII 17 ff. 2r–130r, srv. Die mittelalterlichen Handschriften der Universitätsbibliothek Basel. Erster Band. Abt. B (Theologische Pergamenthandschriften). Bearbeitet von Gustav Meyer und Max Burckhardt. Basel 1960, s. 736–737. Magyar nemzeti múzeum országos Széchényi könyvtárának Budapest sign. 34 ff. 4v–86v srv. Emma Bartoniek, Codices manu scripti medii aevi. Codices latini medii aevi. Budapest 1940, s. 34–35 z kartouzy v Seitzu ve Slovinsku. Budapest Bibliotheca universitatis sign. 278 ff. 150ra–261va, sign. 281 ff. 1ra–155r, sign. 282 ff. 1r–199r srv. Július Sopko, Stredoveké latinské kódexy slovenskej proveniencie v Maďarsku a v Rumunsku. U sign. 278 se Sopko domnívá, že rukopis pochází ze spíšské kartouzy. Avignon Bibliothèque municipale sign. 722 ff. 5–181, sign. 723 ff. 1v–93r, srv. Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Départements–tome 22. Avignon par M. Léon Honoré Labande, Paris 1894,

s. 392–393. Graz, Universitätsbibliothek, sign. 707 ff. 1r–107v, Die Handschriften der Universitätsbibliothek Graz. Bearbeitet von Anton Kern. Band 1 (Verzeichnis der Handschriften im Deutschen Reich, Teil 2). Leipzig 1942, s. 428, sign. 1428 ff. 2–172, sign. 1456 ff. 3–128, sign. 1474 ff. 3–164. Srv. Die Handschriften der Universitätsbibliothek Graz. Bearbeitet von Anton Kern. Band 2, Wien 1956, s. 315, s. 326, 332.

(b) Ff. 100vb–121rb *Novae constitutiones Ordinis Carthusiensium*

<rubrica> Incipit prologus in novas constitutiones Ordinis Karthusiensium. <textus> Post olim editam compilacionem statutorum ac consuetudinum tripartitam generale nostrum capitulum ... Nos itaque frater Gwilhelmus, prior carthusie, ceterique diffinitores anno Domini M^o CCC^o LXVIII in generali capitulo congregati ... sub quibuscumque verborum tenore seu formula a nostris fuerint predecessoribus ordinate. <rubrica> Explicit prologus. Incipiunt capitula prime [partis] novarum constitutionum Ordinis Karthusiensium. <textus> Capitulum primum de divino officio uno modo ab omnibus celebrando et libris corrigendis ... [fol. 101ra] Capitulum V^m. De diversis in divino officio institutis et consuetudinibus. <rubrica> Incipiunt nove instituciones ad primam partem consuetudinum pertinentes. De divino officio et libris corrigendis. <textus> Quod in prima et secunda parte statutorum cavetur antiquo modo et de divino officio uno ritu per omnes domos Carthusiensis Ordinis celebrando ... [fol. 107ra] semper completa recitetur et tacetur, in qua fit mencio de suscepcione sacramenti loco cuius iteratur collecta misse principalis. <rubrica> Incipiunt capitula secunde partis novarum constitutionum Carthusiensium. C. I. De reprehensione ... [fol. 107rb] Capitulum IX. De diversis institutis et de quorundam dubiorum declaracione. <rubrica> Incipiunt nove constitutiones ad secundam partem consuetudinum pertinentes. De reprehensione capitulum primum. <textus> Quicumque incisios sotulares, quos vulgariter estivales vocamus ... [fol. 117rb] Quando vero fiet declaracio antiqui statuti, utantur hiis verbis: Declaramus et cetera. <rubrica> Incipiunt capitula tercie partis novarum constitutionum Ordinis Carthusiensium. <textus> Capitulum primum. De clericis redditis De monialibus nostri Ordinis ac vicariis et priorissis earundem C. IIII^m. <rubrica> Incipiunt nove constitutiones ad terciam partem consuetudinum pertinencium[!]. De clericis redditis capitulum I^m. <textus> Cum monachus novicius ad statum clerici et redditu reducitur, per annum integrum in habitu clerici probetur ... [fol. 121ra] ne amodo in [fol. 121rb] ordine nostro domus nove monialium recipiantur aut incorporentur, sed tantum cura nobis sufficiat suscepturam.

Ed.: Statuta ordinis Cartusiensis a domino Guigone priore cartusie edita, Basileae 1510, ff. q1r–t8r. Týž text statut mj. srv.: Avignon Bibliothèque municipale sign. 722 ff. 181–218v, sign. 723 ff. 93v–113r, srv. Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Départements–tome 22. Avignon par M. L. H. Labande, s. 392–393. Basel, Universitätsbibli-

othek. Sign. B VII 17 ff. 130v–160r, srv. Die mittelalterlichen Handschriften der Universitätsbibliothek Basel. Erster Band, Abt. B, s. 737–738. Grenoble, BM sign. 604, ff. 5v srv. Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Départements–tome 7. Grenoble par Paul Eugène Louis Fournier, Edmond Auguste Maignien et Auguste Prudhomme, Paris 1889, s. 202. Rouen, BM sign. 769 ff. 186r, srv. Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Départements–tome 1. Rouen par Henri Omont, Paris 1886, s. 207. Graz, Universitätsbibliothek, sign. 707 ff. 1r–107v, Die Handschriften der Universitätsbibliothek Graz. Band 1, s. 428. Sign. 1243 ff. 1–162, sign. 1429 ff. 172v–213r, sign. 1456 ff. 130–160, sign. 1474 ff. 165r–195v. Die Handschriften der Universitätsbibliothek Graz. Band 2, s. 266–267, 315, 326, 332.

(c) Ff. 121va-126ra Cronicae Ordinis Carthusiensis.

<rubrica> Incipiunt cronice Ordinis Karthusiensis. <textus> Laudemus viros gloriosos parentes nostros in gravacionibus suis. Multam gloriam fecit Dominus magnificencia sua a seculo. Dominantes in potestatibus suis [Eclus. 44, 1–3] ... Verba ista sunt hec scripta loco prefacionis et prohemii opusculi sub sequentis in verbis quibusdam Cassiodori ... [fol. 121vb] Anno Dominice incarnationis M^o LXXXII vel circa. Dum sollempne studium floreret Parisius, precipue in phylosophia, in theologia, in iure canonico sicut generaliter consuevit, tale prodigium ibi dicitur acidisse ... [fol. 124rb] id est in claustro et cellis absconditi quiescentes, tandem ad septimum septenarium iubilei, laudem [fol. 124va] et requiem eternam glorie designantis ipsi tunc numero VII feliciter pervenirent et pari ac simili modo eorumdem ibidem per futura secula successores. <rubrica> Et sequitur de eodem et Hibernis. <textus> Quod audientes dicti magistri et clerici non inmerito stupefacti inito consilio retulerunt ... [fol. 125ra] Magister Bruno, vir sanctissimus et gemina sciencia preditus, tam divina scilicet quam humana eloquencia Tulliana preclarus, discrecione devocione ... [fol. 125vb] Item unde supra. Anno Domini M^o CX in prioratu Carthusie fratri Iohanni prefato successit dominus Gwigo de castro Valentinensis episcopatus, cui sancti Romani nomen est ... [fol. 126rb] Anno itaque a nativitate sua quinquagesimo circiter III° et a conversione ex tricesimo et a prioratu XXVII, cum ab ex ordino Carthusiensis heremi annus quinquagesimus III° ageretur VI Kalendas Augusti predictus prior beatorum studiorum priorum actuum finem faciens sanctum Domino spiritum commendavit.

Ed.: Brevis historia ordinis Carthusiensis auctore anonymo. In: Veterum scriptorum et monumentorum historicorum, dogmaticorum, moralium amplissima collectio. Prodiit nunc primum studio et opera Edmundi Martène et Ursini Durand, OSB. Tomus 6. Parisiis 1729, sl. 151–164.

Lit.: André Wilmart, O.S.B., La Chronique des premiers Chartreux. Revue Mabillon 16, 1926, s. 77–142.

Týž text mj. srv.: Basel, Universitätsbibliothek. Sign. B IV 28 ff. 57r–80r, srv. Die mittelalterlichen Handschriften der Universitätsbibliothek Basel. Erster Band, Abt. B, s. 411–413. Nürnberg, Stadtbibliothek sign. Cent. VI 80 ff. 166r–175r. Srv. Karin Schneider, Die lateinischen mittelalterlichen Handschriften. 1. Theologische Handschriften, Wiesbaden 1967, s. 329.

(d) Ff. 126va–144ra **Consuetudines sive statuta Ordinis Carthusiensium.** Item unde supra. Videlicet de successoribus eiusdem domini Gwidonis et sequuntur rite statuta ipsius et primo: De officio dominicali ... [fol. 126vb] <rubrica> Ex hinc pertinet ad laycos. <textus> De divino officio fratrum laycorum. ... [fol. 127ra] De commendacione solitarie vite. <rubrica> Incipiunt statuta magistri Gwidonis. <textus> Amicis et fratribus in Christo dilectissimis Bernardo Portarum, Humberto sancti Supplicii[!], Miloni Maiorevi prioribus, et universis, qui cum eis Deo serviunt fratribus Carthusie prior vocatus Gwido et qui secum sunt fratres, perpetuam in Domino salutem ... x ... [fol. 144ra] Et eontra ampla est via, que ducit ad mortem, et multi vadunt per eam, inter christiane religionis instituta, tanto se unum quodque melioris et sublimioris ostendit meriti, quanto pauciores, et tanto minoris et inferioris, quanto [fol. 144rb] plures admittit. Bene vos semper valere et nostri meminisse optamus. Deo gracias.

Ed.: Statuta et privilegia ordinis Cartusiensium, Basileae 1510, ff. A3r–B4v. PL 153, sl. 631–758. Guigues Ier prieur de Chartreuse, Coutumes de Chartreuse. (Sources chrétiens No 313). Cerf 1984, s. 147–294.

Týž text statut mj. srv.: Basel, Universitätsbibliothek. Sign. B VII 17 ff. 161r–187r, srv. Die mittelalterlichen Handschriften der Universitätsbibliothek Basel, s. 738–739. Wien ÖNB sign. 1459, ff. 107v–126v. Srv. Tabulae codicum mancriptorum, Vol. 1, Wien 1864, s. 240.

(e) Ff. 144rb–146vb **Forma electionis in domibus Ordinis Carthusiensis.** <rubrica> Incipit forma ad electiones faciendas in domibus ordinis nostri. <textus> Scire debent priores, qui vocantur ad electiones faciendas in domibus ordinis, quod imo de tribus modis proceditur ... x ... [fol. 146vb] ad confitendum michi priori suo usque ad diem cene Domini inclusive absentibus vero usque ad octavam diem reversionis sue ad domum istam. Explicit.

Týž text zlomku nových statut obsahující volbu převora srv. Grenoble, BM sign. 592, ff. 143v–151r srv. Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Départements–tome 7. Grenoble, s. 198. Tours BM sign. 635 ff. 65r–69v srv. Catalogue général des manuscrits des bibliothèques publiques de France. Départements–tome 37. Tours par M. Gaston Jules Stephane Collon, Paris 1900, s. 508.

(f) Fol. 147ra–147vb **Modus recipiendi donatos ad ordinem** <rubrica> Incipit modus recipiendi donatos ad ordinem. <textus> Notandum, quod quando dicitur in statutis antiquis capitulo penultimo tercię partis de redditibus donati pro matutino decies et cetera ... [fol. 147vb] Et diebus dominicarum et aliis festis frequentare ecclesiam pro gracia semper maiori inpetranda et tandem consequenda gloria, quam nobis concedat, qui sine fine vivit et regnat per omnia secula seculorum amen.

(g) Ff. 148ra–168vb Ceremoniae, quae de consuetudine observantur in domo Carthusiae

<rubrica> Hec sunt ceremonie, quae de consuetudine observantur in domo Carthusiae. <textus> Nota de missis matutinalibus. Sacerdos celebraturus in conventu diebus ferialibus in hyemale conficetur ultimo et facta confessione sicut alii vadit ad cellam ... x ... [fol. 165va] <rubrica> Nichil legi in refectorio de dominicis infrascriptis, nisi fuerit festum XII lectionum videlicet. <textus> Dominica VII^a, XII^a, XIII^a, XVII^a, XIX^a, XXI^a, XXII^a, XXIII^a, XXIII^a et XXV^a. <rubrica> In refectorio qui legant. <textus> De modo legendi in refectorio in ebdomadibus Natalitate Domini, Pasche et Penthecoste sic duximus ordinandum ... x ... [fol. 168va] <rubrica> Quidam de efficacia virtutum celle sensibili experimento certificatus, quae dulcedinem fructuum celle gustaverat, satis iocunde vere vite solitarie laudes et celle prerogativas metrice descripsit sic. Hoc sanat et clusa Carthusia quod caro cusa vos ... Huic pater huic flamen huic filius annuat amen.

(h) Ff. 169ra–86ra M. Guilelmus de Yporegia seu Hyporegia O.P., OCart., Tractatus de origine et veritate religionis et ordinis Carthusiensis

<rubrica> Incipit tractatus de origine et veritate perfecte religionis contra detractores sancti Ordinis Carthusiensis pro defensione ipsius compositus a Magistro Gwillelmo de Yporegia cognomine Crasso, qui fuit generalis quasi in omni sciencia primo existens in Ordine predicatorum XXX annis post in ipso Ordine Carthusiensium annis XXIII^{bus}. <textus> Veritatem meditabitur guttur meum et labia mea detestabuntur impium [Prov. 8, 7]. In verbis istis Salomon promittit se facturum duplex opus sapientie, de quo loquitur Aristoteles in Elenchorum. Duplex est enim, sicut docet ibi presens opus sapientis ... [fol. 169va] et integritate ad presens inquirere proponimus eciam tractare. <rubrica> Explicit prefacio seu prohemium. Incipit tractatus. <textus> Veritatem meditabitur guttur meum et labia mea detestabuntur impium [Prov. 8, 7] Secundum beatum Ieronimum triplex est veritas, scilicet vite, doctrine et iusticie ... x ... [fol. 186ra] Et hanc veritatem Deo cooperante semper meditabitur guttur meum et labia mea libere detestabuntur inpium quamlibet contrarium dicere p[re]sumentem. Deo gracias. Explicit Tractatus de origine et veritate religionis et ordinis Carthusiensis per Magistrum Guillelmum de Yporegia cognomento Crassus, qui fuit generalis quasi in omni sciencia primo existens in Ordine Predicatorum per XXX annos, postea in Ordine Carthusiensium XXIII annis, compositus per manus fratris Iohannis prioris domus Rubi beate Marie in Bohemia sub anno Domini M^o CCC^o LXXX° transsumpcionis ibidem. Nota: Compiler huius operis scripsit tractatum istum anno Domini ab incarnatione M^oCCC XIII.

Týž text je zapsán i v rkp. Nürnberg, Stadtbibliothek sign. Cent. VI 80 ff. 175r–252r. Srv. Karin Schneider, Die lateinischen mittelalterlichen Handschriften. 1. Theologische Handschriften, s. 329–330.

Lit.: Thomas Kaeppli, *Scriptores 2, Romae* 1975, s. 103, č. 1507 s odkazem na tento rukopis. Albert Gruys, *Cartusiana. Un instrument heuristique. Bibliographie générale Auteurs cartusiens.* Paris 1976, s. 98.

(i) Ff. 186rb–188rb Arnaldus de Villanova, Tractatus contra illos qui detrahunt Cartusienses, quia denegant esum carniū etiam infirmantibus, seu sermo factus pro defensione ordinis, potius De esu carniū contra detractores ordinis Cartusiensis.

<rubrica> Sequitur alter tractatus brevis contra illos, qui detrahunt Cartusienses, quia denegant esum carniū etiam infirmantibus, Magistri Arnoldi de Villa Nova. <textus> Adversum me loquebantur, qui sedebant in porta, in me psallebant, qui bibebant vinum etc. [Ps. 68, 13]. Cristus hīs verbis conqueritur de phariseis et legis peritis, quibus datum erat sedere in porta aperite mihi portas iusticie [glossa in margine] regni Dei dupliciter, scilicet per auctoritatem iudicandi, et per quietem contemplandi ... x ... [fol. 188rb] Non igitur de proximis ultra quam liceat iudicemus, maxime cum non deceat nec expediat, sed relinquamus illi iudicium cuius oculis cuncta patent et cui [est] laus et gloria in secula seculorum amen.

Sapiens est, qui scit profanum suum ordinare. Sapiencior est, qui scit hominibus complacere. Sapientissimus est, qui mandata Dei non transgreditur. Virtus, iusticia, clerus, mammon, symonia, –gestat, calcatur, errat, regnat, dominatur [Walther, *Initia carminum*, 1082 č. 20598, bez odkazu na text tohoto rukopisu.].

Týž text je zapsán i v rkp. Nürnberg, Stadtbibliothek sign. Cent. VI 80 ff. 254v–259r spolu s předchozím traktátem Viléma de Ivrea (h). Srv. Karin Schneider, Die lateinischen mittelalterlichen Handschriften. 1. Theologische Handschriften, s. 329–330.

Ed.: Arnaldus de Villanova, *Opera. Lugduni per Franciscum Fradin* 1509, ff. 316r–317r. Arnaldi de Villanova *Opera medica* XI. De esu carniū. Ed. Dianne M. Bazell. Barcelona 1999, s. 109–135 s odkazem na tento rukopis označený jako T pod č. 20 na s. 87, 103.

Lit.: Thorndike, Kibre, *A Catalogue*, 68, Johannes Baptist Schneyer, *Repertorium* 1, s. 351–352. Srv. též E. B. Alonso, *La Dietética en los Cartujos.* Boletín de la Sociedad Española de Historia de la Farmacia 33. 131, Madrid 1982, s. 185–192.

(j) Fol. 188v Officium in festo Undecim milium Virginum

[fol. 188va] <rubrica> In festo undecim milium virginum p celebratur XII Kalendas Novembris cum capitulo, non tamen conversis. <textus> In primis vesperis Responsorium. Audi, filia, et vide. Versus. Adiuvabit eam ... [fol. 188vb] Completorium. Saciasti, Domine, familiam tuam muneribus sacris earum quesumus semper intervencione nos refove, quarum sollempnia celebramus per Dominum nostrum.

Tržek – místní část „v Kartouzích“, současná zástavba v místech někdejšího kartuziánského kláštera.

Růžový palouček mezi Morašicemi a Újezdcem ve východních Čechách